

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

۸

فقہ و فرائض

علو اکبر سوشل

کشتیرانی

● ستاد انجمن امر بہ معروفہ و نہیہ از منکر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فقه و زندگی (8) : احکام کشتیرانی

نویسنده:

علی اکبر سرشار

ناشر چاپی:

نورالسجاد

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۶	فقه و زندگی (۸): احکام کشتیرانی
۶	مشخصات کتاب
۸	سخن ناشر
۸	مقدمه
۱۲	اقسام آب
۲۵	احکام نماز
۲۵	وقت نماز
۳۱	نماز مسافر
۳۹	نماز در مواقع اضطراری
۱۵۱	درباره مرکز

فقه و زندگی (8) : احکام کشتیرانی

مشخصات کتاب

سرشناسه : سرشار، علی اکبر، - 1344

عنوان و نام پدیدآور : احکام کشتیرانی / علی اکبر سرشار؛ زیر نظر محمدحسین فلاح زاده؛ به سفارش ستاد احیاء امر به معروف و نهی از منکر

مشخصات نشر : قم: سازمان تبلیغات اسلامی، پژوهشکده باقرالعلوم(ع)، انتشارات نور السجاد، 1382.

مشخصات ظاهری : 115 ص. نمونه؛ 5/11 5/19 5/11x م

فروست : (فقه و زندگی 8)

شابک : 964-7163-39-84800 ریال

یادداشت : کتابنامه به صورت زیرنویس

موضوع : دریانوردی (فقه)

شناسه افزوده : فلاح زاده، محمدحسین

شناسه افزوده : ستاد احیاء امر به معروف و نهی از منکر

شناسه افزوده : ستاد احیاء امر به معروف و نهی از منکر.

رده بندی کنگره : 4BP198/6 دس 4

رده بندی دیویی : 297/379

شماره کتابشناسی ملی : م 81-46041

اطلاعات رکورد کتابشناسی : رکورد کامل

انتشارات نورالسجاد

قم - خ معلم، 16 متری عباس آباد، جنب مدرسه شهیدین

تلفن: 7835554 و 7775805 - 0251 همراه 09127510529

احکام کشتیرانی

مؤلف / علی اکبر سرشار

زیر نظر / محمد حسین فلاح زاده

به سفارش / ستاد احیاء امر به معروف و نهی از منکر

ناشر / نورالسجّاد

چاپخانه / اعتماد

نوبت و تاریخ چاپ / دوم، 1386

شمارگان / 5000 نسخه

قیمت / 800 تومان

شابک / 964 - 7163 - 39 - 8

ص: 1

از نظر اسلام، همان گونه که دین راهنمای اندیشه، اخلاق و عبادت است، راهنمای انتخاب شغل و بایدها و نبایدها در قلمرو تولید، توزیع، مصرف، مدیریت و اقتصاد نیز هست. شناخت صنایع و مشاغل حلال و حرام ضرورت زندگی اسلامی است. مشاغل مختلف، صدها حکم واجب و مستحب و شرایط حقوقی و اخلاقی دارد که دانستن آن در سلامت روابط اجتماعی و تکامل اخلاقی و معنوی انسان اثر می گذارد. همچنین صدها حرام و مکروه دارد که انجام آن فضای زندگی جمعی و اسلامی را آلوده می سازد و ابهام آن دلهره و تردید می آفریند.

آشنایی با احکام و ویژه هر صنف برای دست اندرکاران آن ضرورت حتمی و برای مراجعان به آن مشاغل نیاز قطعی و برای اهل مطالعه دانش اجتماعی و دینی مفید است.

طرح پژوهشی «فقه و زندگی» که با سفارش «ستاد احیاء امر به معروف و نهی از منکر» و همت «پژوهشکده باقرالعلوم علیه السلام» و نظارت علمی حجة الاسلام محمد حسین فلاح زاده شکل گرفته، پاسخی است به نیازهای بشر در همه عرصه های زندگی، مجموعه حاضر نقطه پیوند «فقه» و «زندگی» است؛ که چگونگی تامین معیشت حلال را به مسلمانان و صاحبان مشاغل گوناگون می آموزد و فقه را از تئوری به عمل نزدیک می سازد.

اکنون به خاطر انتشار هشتمین شماره از این مجموعه، خدای بزرگ را شکر کرده و امیدواریم که برای تکمیل این مجموعه همچنان از حمایت های فکری و مالی ستاد احیای امر به معروف و نهی از منکر بهره مند گردیم. به امید آن که بتوانیم گامی هر چند کوچک در راستای ترویج احکام متعالی اسلام بداریم.

خواهشمند است هر گونه نقد و نظر تجربی و علمی خود را جهت تکمیل این مجموعه با ما به نشانی قم - بلوار 15 خرداد، 10 متری روح الله، پلاک 36، یا تلفن 0251-7221959 در میان بگذارید.

انه ولی قدیر

انشارات نورالسجاد

مقدمه

«وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حَبْلًا مَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلَّكَ مَوَازِرَ فِيهِ وَ لِيَتَّبِعُوا مِنْ فَضْلِهِ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ» (1)

علیه السلام

صلی الله علیه و آله (2)

مَنْ جَلَسَ عَلَى الْبَحْرِ إِحْتِسَابًا وَ نِيَّةً إِحْتِيَاطًا لِلْمُسْلِمِينَ كَتَبَ اللَّهُ بِكُلِّ قَطْرَةٍ فِي

-
- 1- . سورة نحل ، آيه 14 .
 - 2- . سنن ابن ماجه ، ج 2 ، ح 2777 .
 - 3- . كنز العمال ، ج 4 ، چاپ هند ، ح 1674 .

نیروی دریایی بخشی از نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران را تشکیل می دهد و زندگی در دریا برای پاسداری از مرزهای آبی کشور در مقابل خطرات احتمالی دشمنان اسلام و کشور اسلامی ، ضروری است . بسیاری از کارکنان سازمان های کشتیرانی ، بنادر و شیلات بیش تر اوقات خود را در دریا می گذرانند . بر این اساس ، ضرورت پیدا کرد احکام کشتیرانی گردآوری شود .

ص: 3

بنی الدین علی النظافة(1) الطهور نصف الايمان.(2)

«ان الله يحب التوابين و يحب المتطهرين»(3)

ص: 4

1- . جامع السعادات ، چاپ چهارم ، ج 3 ، ص 248 .

2- . همان .

3- . سوره بقره ، آیه 222 .

* احكام آب كر (1)(2)(3)

الف- مضاف :

ب- مطلق :

آب های موجود در کشتی ها (4)(5)(6)

ص: 6

-
- 1- . رساله ، مسئله 16 .
 - 2- . همان ، مسئله 23 .
 - 3- . همان ، مسئله 35 .
 - 4- . تحرير الوسیله ، ج 1 ، ص 13 ، مسئله 4 .
 - 5- . رساله ، مسئله 17 .
 - 6- . همان ، مسئله 160 .

وضو و غسل با آب دریا

ص: 7

-
- 1- . همان .
 - 2- . دریا در قرآن ، حدیث و فقه اسلامی ، ص 73 .
 - 3- . رساله ، مسئله 53 .
 - 4- . دریا در قرآن ، حدیث و فقه اسلامی ، ص 75 .
 - 5- . همان .
 - 6- . تحریر الوسیله ، ج 1 ، ص 13 ، مسئله 15 .
 - 7- . همان ، مسئله 4 .
 - 8- . استفتائات ، ج 1 ، ص 24 ، سؤال 2 .
 - 9- . استفتائات ، ج 1 ، ص 117 ، سؤال 318 .
 - 10- . همان .

-
- 1- . رساله ، شرایط وضو .
 - 2- . همان ، ص 24 .
 - 3- . همان .
 - 4- . همان ، ص 36 .
 - 5- . استفتائات ، ج 1 ، ص 36 .
 - 6- . همان .
 - 7- . رساله ، مسئله 280 .
 - 8- . استفتائات ، ج 1 ، ص 35 .
 - 9- . رساله ، مسئله 368 .

صلی الله علیه و آله (1)

صلی الله علیه و آله (2)

علیهم السلام (3)(4)

غیر مسلمان به دو دسته تقسیم می شود :

1. اهل کتاب : به چهار دسته تقسیم می شود :

2. غیر اهل کتاب

قدس سره (5)(6)(7)

4. خوردن غذا و چای در رستوران مسلمانان با توجه

ص: 10

-
- 1- چیزی که همه مسلمانان، اعم از شیعه و سنی، آن را جزو دین اسلام می دانند، مانند نماز، روزه، حجاب و حج.
 - 2- احکام فقهی در سفرهای خارجی، ص 16 و 15 و ترجمه تحریر الوسیله موسوی همدانی، ح 1، ص 179، مسئله 10.
 - 3- ترجمه تحریر الوسیله، ج 1، ص 180، مسئله 12.
 - 4- رساله، مسئله 110.
 - 5- ترجمه اجوبة الاستفتاءات، ج 1، ص 92، سؤال 324.
 - 6- همان، سؤال 325.
 - 7- ترجمه تحریر الوسیله، ج 1، ص 292، مسئله 1.

به این که مشتری آن ها غیر مسلمان نیز هستند و در کنار یک دیگر پذیرایی می شوند و با توجه به این که مغازه دار و کارگران پایبند به پاکی و نجسی نیستند ، چگونه است ؟ [\(1\)\(2\)](#)

ص: 11

1- . استفتائات ، ج 1 ، ص 109 ، سؤال 290 .

2- . رساله ، مسئله 94 .

1. زنده

2. مرده

ص: 12

-
- 1- . عروة الوثقى ، ج 1 ، ص 60 ، مسئله 4 .
 - 2- . رساله ، مسئله 2586 .
 - 3- . رساله ، مسئله 105 .

1- . احكام كشاورزان ، دامداران ، صيادان ، ص 114 .

-
- 1- . رساله ، مسئله 57 .
 - 2- . همان ، مسئله 59 .
 - 3- . تحرير الوسيله ، ج 1 ، ص 18 .
 - 4- . رساله ، مسئله 66 .
 - 5- . همان ، مسئله 68 .
 - 6- . همان ، مسئله 27 .
 - 7- . همان ، مسئله 70 .

تمام کارها از نظر روبه قبله انجام شدن، دارای سه حالت است: (2)(3)

* راه های شناخت قبله (4)(5)(6)

ص: 16

1- . رساله ، مسئله 776 .

2- . همان ، مسئله 777 .

3- . همان ، مسئله 778 .

4- . همان ، مسئله 782 .

5- . همان .

6- . همان ، مسئله 785 .

جواب : باید تحقیق کند و رو به قبله نماز بخواند و اگر نمی تواند علم پیدا کند ، به طرفی که گمان دارد بایستد .(4)(5)

ص: 17

-
- 1- . همان ، مسئله 784 .
 - 2- . همان ، مسئله 781 .
 - 3- . تحریر الوسیله ، ج 1 ، ص 151 ، مسئله 15 .
 - 4- . استفتائات ، ج 1 ، ص 135 ، سؤال 29 .
 - 5- . رساله ، مسئله 880 .

احكام نماز

صلى الله عليه وآلهان قبلت قبل ما سواها وان ردت ردّ ما سواها(1)

«ان الصلاة تنهى عن الفحشاء والمنكر»(2)

وقت نماز

رحمهم الله (3)

* وقت نماز صبح (4)

* وقت نماز ظهر و عصر

ص: 18

1- . تحرير الوسيله ، ج ، ص 135 ، كتاب الصلاة .

2- . سورة عنكبوت ، آيه 45 .

3- . رساله ، مسئله 742 .

4- . همان ، مسئله 741 .

* وقت نمازهای مغرب و عشاء (2)(3)(4)(5)(6)

ص: 19

- 1- . همان ، 731 .
- 2- . همان ، 736 .
- 3- . استفتائات ، ج 1 ، ص 132 ، سؤال 21 .
- 4- . همان ، ص 133 ، سؤال 23 .
- 5- . همان ، سؤال 24 .
- 6- . همان ، ص 131 ، سؤال 16 .

1. برای کسی که عذری ندارد

2. برای کسی که عذر دارد

ص: 20

1- . رساله ، مسئله 3 و 4 و 742 .

اوقات نماز برای غواصان (2)(3)

نماز در کشتی (4)(5)

1. در نمازهای مستحبی : اشکال ندارد .

2. در نمازهای واجب :

ص: 21

-
- 1- . استفتائات ، ج 1 ، ص 327 ، سؤال 71 و 72 .
 - 2- . دریا و قرآن و حدیث و فقه اسلامی ، ص 94 .
 - 3- . استفتاءآت ، ج 1 ، ص 46 ، سؤال 76 .
 - 4- . رساله ، مسئله 881 ، 886 و 971 و تحریر الوسیله ، ج 1 ، ص 151 ، مسئله 15 و استفتائات ، ج 1 ، ص 154 .
 - 5- . تحریر الوسیله ، ج 1 ، ص 151 .

-
- 1- . همان ، مسئله 845 .
 - 2- . همان ، مسئله 832 .
 - 3- . تذکيه : ذبح يا شکار کردن حيوان با شرايطی که اسلام مشخص کرده است .
 - 4- . استفتائات ، ج 1 ، ص 140 ، سؤال 49 .
 - 5- . رساله ، مسئله 1399 .
 - 6- . همان ، مسئله 1400 .
 - 7- . همان ، مسئله 1401 .
 - 8- . استفتائات ویژه حج ، سؤال 31 .
 - 9- . همان ، سؤال 32 .

نماز مسافر

ص: 24

-
- 1- . استفتانات ، ج 1 ، ص 279 ، سؤال 484 .
 - 2- . استفتانات ویژه حج ، سؤال 54 .

* شرط اول : سفر ، کمتر از مسافت شرعی نباشد (2)(3)(4)(5)

ص: 25

-
- 1- . توضیح قواطع سفر و احکام هر یک از این شرایط خواهد آمد .
 - 2- . استفتانات ، ج 1 ، ص 359 .
 - 3- . توضیح المسائل ، مسئله 1274 .
 - 4- . همان .
 - 5- . همان ، مسئله 1279 .

* شرط دوم: از آغاز مسافرت، قصد پیمودن مسافت شرعی را داشته باشد (1)(2)

ص: 26

1- . همان، مسئله 1281 .

2- . همان، مسئله 1280 .

* شرط سوم: قصد مسافت تا آخر سفر، استمرار داشته باشد (2)

* شرط چهارم: در وسط سفر، قواطع سفر تحقق پیدا نکند

ص: 27

1- . عروه الوثقی، فصل فی صلوة المسافر، م 17 .

2- . همان، مسئله 21 .

اقسام وطن :

1 . وطن اصلى (1)

2 . وطن اتخاذى (جديد) (2)(3)

ص: 28

1- . توضيح المسائل ، مسئله 1329 .

2- . همان ، مسئله 1331 .

3- . همان ، مسئله 1332 .

3. وطن قهري (5)

4. وطن تبعي (6)(7)

* شرط پنجم : سفر حرام نباشد

ص: 29

-
- 1- . همان ، مسئله 1331 و 1330 .
 - 2- . العروه الوثقى ، فصل 68 .
 - 3- . همان .
 - 4- . توضيح المسائل ، مسئله 1332 .
 - 5- . همان ، مسئله 1331 .
 - 6- . العروه الوثقى ، فصل 68 ، مسئله 3 .
 - 7- . همان .

* شرط ششم : خانه به دوش نباشد (3)(4)

* شرط هفتم : مسافرت شغل نباشد

3. کسی که سفرش برای کسب و کار است ولی خود سفر ، شغل او محسوب نمی شود ، بلکه مقدمه شغل اوست (شغل او بدون سفر هم وجود خارجی دارد) ، مانند کارمندی که فاصله محل زندگی و محل کارش به اندازه هشت فرسخ یا بیش تر است ، نمازش شکسته است و نمی تواند روزه بگیرد. (5)

ص: 30

-
- 1- توضیح المسائل ، مسئله 1295 .
 - 2- همان ، مسئله 1301 .
 - 3- همان ، مسئله 1304 .
 - 4- همان ، مسئله 1406 .
 - 5- استفتائات ، ص 236 . به فتوای برخی مراجع تقلید ، از جمله رهبر معظم انقلاب اسلامی ، این گونه افراد در سفرهایی که برای کار می روند باید نماز را تمام بخوانند و روزه آن ها صحیح است . اجوبة الاستفتاءات ، سؤال 668 .

نماز کسانی که مسافرت در دریا شغل آن هاست:

ص: 31

-
- 1- . توضیح المسائل ، مسئله 1722 .
 - 2- . تحریر الوسیله ، ج 1 ، ص 254 .
 - 3- . توضیح المسائل ، مسئله 1721 .
 - 4- . استفتاءآت ، ج 1 ، ص 248 ، مسئله 380 و 383 .
 - 5- . همان ، ص 382 .

4. اگر با کشتی به سفری برومند که جزء کار آنان به حساب نمی آید، باید نمازشان را شکسته بخوانند. (1)

* شرط هشتم: به حد ترخص رسیده باشد (2)

نماز در مواقع اضطراری

ص: 32

1- . تحریر الوسیله، ج 1، ص 254.

2- . توضیح المسائل، ص 179، شرط هشتم از شرایط نماز مسافر.

شکستن نماز واجب به دو صورت است :

1. از روی اختیار : حرام است .

ص: 33

-
- 1- . توضیح المسائل ، مسئله 979 .
 - 2- . همان ، مسئله 1006 .
 - 3- . همان ، مسئله 813 .
 - 4- . همان ، مسئله 1159 .
 - 5- . العروه الوثقی ، ج 1 ، ص 197 .
 - 6- . توضیح المسائل ، مسئله 1160 .
 - 7- . همان .
 - 8- . دریا در فقه اسلامی ، ص 93 .

2. برای حفظ : به دو صورت است :

ص: 34

-
- 1- . توضيح المسائل ، مسئله 1608 .
 - 2- . همان ، مسئله 1610 ، 1613 و 1615 و العروة الوثقى ج 2 ، ص 187 ، مسئله 36 .
 - 3- . توضيح المسائل ، مسئله 1618 .
 - 4- . همان ، م 1616 .

-
- 1- . استفتانات ، ج 1 ، ص 310 ، ص 21 .
 - 2- . فرو بردن سر در آب .
 - 3- . همان ، سؤال 20 .

امر به معروف و نهی از منکر

«ولتكن منكم امة يدعون الى الخير و يامرون بالمعروف و ينهون عن المنكر و اولئك هم المفلحون(1)»

صلی الله علیه و آله(2)

شرایط امر به معروف و نهی از منکر : (3)(4)(5)(6)(7)(8)(9)(10)

آداب امر به معروف و نهی از منکر

ص: 37

-
- 1- . سوره آل عمران ، آیه 104 .
 - 2- . بحار الانوار ، ج 100 ، ص 92 .
 - 3- . تحریر الوسیله ، ج 2 ، کتاب الامر بالمعروف و نهی عن المنکر ، القول فی شرائط وجوبهما ، شرط اول .
 - 4- . همان ، شرط دوم .
 - 5- . همان ، مسئله 3 .
 - 6- . همان ، شرط سوم .
 - 7- . همان ، مسئله 5 .
 - 8- . همان ، شرط چهارم ، م 20 .
 - 9- . همان ، شرط چهارم .
 - 10- . همان ، مسئله 10 .

-
- 1- . همان ، مسئله 14 .
 - 2- . همان ، القرل في مراتبها ، مسئله 7 .
 - 3- . همان ، القرل في اقسامها و كيفيت وجوبهما ، مسئله 14 .
 - 4- . همان ، الشرط الثاني ، مسئله 5 .
 - 5- . استفتائات ، ج 1 ، ص 482 ، سؤال 1 .
 - 6- . همان ، ص 485 ، سؤال 9 .

-
- 1- . توضيح المسائل ، مسئله 1819 .
 - 2- . همان ، مسئله 1820 .
 - 3- . همان ، مسئله 1821 .
 - 4- . تحرير الوسيله ، كتاب الخمس ، القول فيما يجب فيد الخمس ، مسئله 5 .
 - 5- . العروه الوثقى ، ج 2 ، كتاب الخمس ، فصل 1 ، ص 394 .

سال خمسى (1)

احكام خمس

ص: 40

1- . همان ، مسئله 60 .

-
- 1- . توضيح المسائل ، مسئله 1790 .
 - 2- . همان ، مسئله 1752 .
 - 3- . همان ، مسئله 1756 .
 - 4- . همان ، مسئله 1757 .

1- . همان ، مسئله 1753 - 1755 .

2- . تحرير الوسيله ، كتاب الخمس ، القول فيما يجب فيه الخمس ، الخامس .

1- . توضيح المسائل ، مسئله 1775 .

1- . تحرير الوسيله ، كتاب الاطعمة و الاشربه ، القول في الحيوان ، مسئله 1 .

2- . همان ، مسئله 2 .

- 1- . همان ، مسئله 3 .
- 2- . همان ، مسئله 4 .
- 3- . تحرير الوسيله ، ج 2 ، ص 155 .
- 4- . همان ، كتاب الصيد والذباحة ، القول فى الصيد ، مسئله 24 .
- 5- . همان ، مسئله 25 .
- 6- . همان ، مسئله 25 .

- 1- . همان .
- 2- . توضيح المسائل ، مسئله 2618 .
- 3- . همان ، مسئله 2620 .
- 4- . همان ، مسئله 2621 .
- 5- . تحرير الوسيله ، كتاب الصيد و الذباجه ، القول فى الصيد ، مسئله 28 .
- 6- . همان ، مسئله 29 .
- 7- . توضيح المسائل ، 2615 .
- 8- . استفتائات ، ج 2 ، كتاب صيد و ذباجه ، سؤال 1 .
- 9- . همان ، سؤال 2 .
- 10- . استفتائات ، ج 2 ، كتاب صيد و ذباجه ، ص 497 ، سؤال 11 .
- 11- . همان ، ص 499 ، سؤال 15 .

(1)

مالك شذن ماهى (2)

ص: 47

1- . همان ، ص 502 ، سؤال 21 .

2- . تحرير الوسيله ، كتاب الصيد و الذباجه ، القول فى الصيد ، مسئله 26 - 27 .

1- . همان .

2- . همان .

1- . توضیح المسائل ، چاپ نشر روح ، ص 369 .

-
- 1- . استفتانات ، ج 2 ، ص 59 ، سؤال 161 .
 - 2- . همان ، ص 61 ، سؤال 170 .
 - 3- . همان ، ص 50 ، سؤال 137 .
 - 4- . همان ، ص 52 ، سؤال 140 .

سخن ناشر... 9

مقدمه... 11

نقش آب در طهارت... 17

اقسام آب... 18

* احکام آب کر... 18

آب های موجود در کشتی ها... 20

وضو و غسل با آب دریا... 24

معاشرت با غیر مسلمان... 27

ص: 52

-
- 1- . استفتائات ، ج 2 ، ص 47 - 48 ، سؤال 132 .
 - 2- . همان ، ص 45 ، سؤال 126 .
 - 3- . همان ، ص 147 ، سؤال 70 .
 - 4- . توضیح المسائل ، مسئله 616 .

طهارت و نجاست حیوانات دریایی 33

احکام تواله... 37

احکام قبله... 41

* راه های شناخت قبله... 43

احکام نماز... 47

وقت نماز... 48

* وقت نماز صبح... 51

* وقت نماز ظهر و عصر... 51

* وقت نمازهای مغرب و عشاء... 52

اوقات نماز برای غواصان... 56

نماز در کشتی 57

احکام لباس نمازگزار... 60

نماز جماعت... 62

نماز مسافر... 64

* شرط اول : سفر ، کمتر از مسافت شرعی

نباشد... 65

* شرط دوم : از آغاز مسافرت ، قصد پیمودن

مسافت... 67

شرعی را داشته باشد... 67

* شرط سوم : قصد مسافت تا آخر سفر ،

استمرار داشته... 69

باشد... 69

ص: 53

* شرط چهارم: در وسط سفر، قواطع سفر

تحقق پیدا... 70

نکند... 70

اقسام وطن: ... 71

* شرط پنجم: سفر حرام نباشد... 75

* شرط ششم: خانه به دوش نباشد... 76

* شرط هفتم: مسافرت شغل نباشد... 77

* شرط هشتم: به حد ترخص رسیده باشد... 81

نماز در مواقع اضطراری 81

روزه... 85

امر به معروف و نهی از منکر... 89

شرایط امر به معروف و نهی از منکر: ... 90

آداب امر به معروف و نهی از منکر... 92

خمس... 95

سال خمسی 98

احکام خمس... 99

احکام صیادان و حیوانات دریایی 103

صید ماهی 104

مالک شدن ماهی 110

اوقات فراغت... 113

ص: 54

آب مایه حیات آدمی است . انسان می تواند چند روز غذا نخورد و از چربی های ذخیره شده در بدن استفاده کند ، ولی آب موجود در بدن حداکثر برای مدت 24 ساعت کافی است . 90% بخش مایع خون را آب تشکیل می دهد .

مشابهت زیادی میان آب دریا و آب موجود در بدن انسان وجود دارد ؛ از جمله این که آب دریا حدود 70% سطح کره زمین را پوشانده است و 70% بدن انسان نیز دارای آب است . نقش آب در حیات به اندازه ای است که دانشمندان برای آن که پی ببرند آیا در کرات دیگر حیات وجود دارد یا نه ، به بررسی

وجود آب در آن کرات می پردازند . تمدن های بزرگ بشری ، همگی در کنار رودها و دریاها تشکیل گردیده اند . تمدن مصریان در کنار رود نیل ، تمدن ایلامیان در کنار رود کارون و تمدن سومریان در جنوب بین النهرین شکل گرفت .

هر کس به دیگری خدمتی کند یا نعمتی بخشد ، عواطف او را متوجه خود می سازد و کسی که مورد انعام قرار گرفته است به صاحب نعمت علاقه مند می شود . از این جهت ، قرآن مجید برای ایجاد محبت خدا در دل ها به ذکر احسان ها و نعمت های الهی می پردازد ؛ تا انگیزه ای برای شکرگزاری و حق شناسی به پیشگاه خداوند باشد :

او کسی است که دریا را مسخر ساخت تا

ص: 56

از گوشت تازه آن بخورید و وسائل زینتی برای پوشش از آن استخراج نمایید، و کشتی ها را می بینی که سینه دریا را می شکافند تا شما به تجارت پردازید و از فضل خدا بهره گیرید؛ شاید شکر نعمت ها را به جا آورید.

یکی از مأموران الهی، دریاست. دریای طوفانی، کشتی نوح را به سلامت بر کوه جودی می نشانند. به فرمان خداوند، آب دریای پدید آمده از طوفان نوح به زمین فرو می رود و خشکی ها دیگر بار نمودار می شود. به امر الهی، رود نیل صندوقچه حامل حضرت موسی

را به سلامت به بارگاه فرعون می رساند. عصای موسی

دریا را می شکافد و معبر خشکی نمودار می شود و قوم بنی اسرائیل به سلامت از آن رد می شوند، اما همین دریا فرعون و لشکریانش را در خود غرق می کند.

امروزه بیش تر حمل و نقل کالاها توسط دریاها صورت می گیرد؛ چون راه های دریایی امنیتی بیش تری نسبت به راه های زمینی داشته و هزینه

ص: 57

کم تری نسبت به حمل و نقل هوایی و زمینی دارد . راه های دریایی موجب از بین رفتن مزارع ، و مراتع و جنگل ها نمی شوند و کم تر موجب آلودگی محیط زیست می باشد و خطرات و تلفات و آسیب های کم تری دارند .

حضرت محمد

فرمود : غزوة البحر مثل عشر غزوات فی البر ؛

جنگ دریایی مانند ده جنگ خشکی است .

در روایت آمده است :

؛ آن که از مرزهای آبی با نیت خالص و برای خدا مرزبانی کند و از این رو امنیت مسلمین را فراهم سازد ، خداوند به هر قطره دریا پاداشی برای او می نویسد .

نیز در حدیث آمده است :

؛ شهدای دریا در نزد پروردگار

ص: 58

برتر از شهدای خشکی اند .

در پایان ، از همه کسانی که این کتاب را مطالعه می کنند و با نظرات و پیشنهادات خود ، زمینه را برای تکمیل آن فراهم می نمایند ، تشکر می نمایم .

یکی از امتیازات دین اسلام ، اهمیت فوق العاده ای است که برای بهداشت قائل شده ، تا آن جا که نظافت را مبنای دین قرار داده است :

، و طهارت را نصف ایمان معرفی کرده است :

قرآن درباره طهارت جسم و جان می فرماید :

. طهارت در فقه اسلامی جایگاه خاصی دارد و بخش عظیمی از فقه اسلامی را کتاب الطهارة تشکیل می دهد .

برای این که مسلمانان پاکیزه باشند ، اسلام طهارت را عبادت و مقدمه نماز ، که روزی پنج بار تکرار می شود ، و برخی از اعمال دیگر قرار داده است .

از آن جا که آب بسیاری از چیزهای نجس را پاک می کند و مهم ترین قسم از اقسام پاک کننده ها می باشد ، احکام آب در فقه شیعه را ذکر می کنیم و از آن جا که شناخت احکام آب ها مبتنی بر شناخت انواع آب هاست ، نخست به اقسام آب ها می پردازیم .

آب بر چهار قسم است :

1 . باران : آبی که از آسمان می بارد .

ص: 59

2. جاری: آبی که از زمین می جوشد، اگر جریان داشته باشد آب جاری است.

3. چاه: آبی که از زمین می جوشد، اگر جریان نداشته باشد به آن آب چاه می گویند.

4. راکد: آبی که از زمین نمی جوشد و از آسمان

نمی بارد، آب راکد است. آب راکد اگر مقدارش زیاد باشد، «کر» و اگر کم باشد، «قلیل» است.

1. آب کر مقدار آبی است که اگر در ظرفی که درازا و پهنا و گودی آن، هر یک سه و جب و نیم است، بریزند آن ظرف را پر کنند و وزن آن 419/377 کیلوگرم است. احکام آب کر بر آب دریا مترتب می شود.

2. آبی که به اندازه کر بوده، اگر انسان شک کند

از کر کم تر شده یا نه، مثل آب کر است. آبی که کم تر از کر بوده و انسان شک دارد به مقدار کر شده یا نه، حکم آب کر را ندارد.

3. اگر آب را به وسیله شیلنگ از دریا بردارند تا

وقتی که متصل به دریاست حکم آب کر را دارد .

آب در تقسیمی دیگر ، بر دو قسم است :

آبی است که از چیزی گرفته می شود ، مانند آب هندوانه و آب پرتقال ، یا با چیزی مخلوط شده باشد ، به حدی که به آن ، آب گفته نشود ، مثل شربت .

آب خالص که نه با چیزی مخلوط شده و نه از چیزی گرفته شده است .

آب دریاها و دریاچه ها بیش تر از کر است و پاک کننده نجاست است . اگر آب دریا و دریاچه با نمک یا مواد معدنی دیگر مخلوط باشد ، اگر نمک یا مواد معدنی دیگر زیاد نباشد و به آن آب گفته شود ، مطلق است .

آب های موجود در کشتی ها از دو قسم خارج

ص: 61

نیست :

الف) در ظرفی است که مقدار آن از کر کم تر است یا به مخزنی متصل است که کم تر از کر است . در این صورت ، آب دارای حکم آب قلیل می باشد که در اثر برخورد با نجاست ، نجس می شود .

ب) به مقدار کر یا بیش تر از آن می باشد . در این صورت ، حکم آب کر را دارد ، یعنی به واسطه تماس با نجاست نجس نمی شود .

1 . اگر آب موجود در مخزن کم تر از کر باشد و بو

یا رنگ یا مزه آن به واسطه غیر نجاست تغییر کند ، نجس نمی شود .

2 . اگر آب موجود در مخزن کم تر از کر باشد و بخواهند ظرف نجس را با آن ، آب بکشند باید پس از برطرف شدن عین نجاست ، یک مرتبه روی شیء نجس آب بریزند .

3 . اگر آب موجود در مخزن کم تر از کر باشد و بخواهند لباس نجس را با آن پاک کنند ، در هر دفعه که آب می کشند باید فشار دهند تا غسل آن بیرون آید .

4 . اگر بدن کافر با آب موجود در مخزن آب کشتی که کم تر از کر است ، تماس پیدا بکند ، آب نجس می شود ؛ گرچه اوصاف سه گانه (رنگ ، بو و مزه) آن تغییر نکند .

5 . اگر بو ، رنگ یا مزه آب دریا به واسطه رسیدن عین نجس ، مثل خون ، تغییر کند ، محدوده ای که تغییر کرده نجس است و بعد از برطرف شدن این اوصاف ، پاک خواهد بود .

ص: 62

6. اگر نفت روی آب حرکت کند و با آب دریا مخلوط شود، در صورتی که نفت را کنار بزنند آب آن محدوده نیز حکم آب مطلق را خواهد داشت؛ حتی

ص: 63

اگر با آب مخلوط شده باشد ولی به حدّی نباشد که آب مضاف شده باشد، یعنی به آن «آب» گفته می‌شود، حکم آب مطلق را دارد.

7. اگر نفت و امثال آن روی آب حرکت کند و ذرات ریز آن طوری با آب مخلوط شود که دیگر به آن آب گفته نشود، حکم آب مضاف را خواهد داشت.

8. تمام اقسام آب های مطلق - جز آب قلیل - تا

زمانی که بر اثر تماس با نجاست، بو یا رنگ یا مزه نجاست نگرفته باشند، پاک هستند.

9. آبی که از شیرها و دوش ها جریان دارد، اگر

متصل به کر باشد در حکم کر است.

سؤال: آیا آب های معدنی و آب دریاچه ها که مخلوط با نمک است، و آثار نمک بر بدن انسان باقی

ص: 64

می ماند، جزء آب های مطلق هستند یا مضاف؟ آیا می توان با آن آب ها غسل و یا تطهیر نمود؟

جواب: در حکم آب مطلق است، مگر آن که مواد معدنی به حدی زیاد باشد، که دیگر به آن آب گفته نشود.

سؤال: اگر چیز نجسی را زیر شیری که متصل به کر است، تطهیر کند، آیا آبی که از آن می ریزد پاک است.

جواب: پاک است.

اگر جایی از شناور نجس شود و امکان این که آب جاری یا قلیل روی آن ریخته و از محلی خارج شود، نباشد اگر به وسیله آب کر تمام محل نجس شسته شود و غسل از محل نجس خارج شود، پاک می شود.

1. آب دریا معمولاً دارای شرایط سه گانه (پاک،

مطلق، مباح) می باشد و وضو و غسل با آن اشکال ندارد.

2. شوری و یا تلخ بودن آب دریا، آن را از مطلق

بودن خارج نمی کند. بنابراین، وضو و غسل با آب دریا اشکال ندارد.

3. اگر آب دریا با نفت یا مایع دیگری مخلوط شود ولی باز هم به آن آب بگویند، وضو و غسل با آن اشکال ندارد.

4. اگر ذرات نفت در آب دریا به حدی زیاد باشد

که مانع رسیدن آب به پوست باشد، وضو گرفتن با آن باطل است.

ص: 65

5. اگر بدن غواص به مواد نفتی آلوده باشد و وقت برای پاک کردن بدن نباشد، به طوری که اگر

ص: 66

بدن را پاک کند نمازش قضا می شود ، باید تیمم کند و نماز بخواند .

6 . اگر در اعضای وضو مواد چربی باشد که مانع رسیدن آب به بدن باشد ، باید آن مانع را برطرف کند و وضو بگیرد .

7 . اگر بدن غواص به حدی خیس باشد که نتواند مسح کند ، باید محل مسح را خشک کند و وضو بگیرد . اگر وقت کافی برای خشک کردن جای مسح ندارد ، باید تیمم کند و نماز بخواند .

8 - اگر خشک کردن محل مسح به اندازه تیمم کردن وقت لازم دارد ، باید جای مسح را خشک کند و وضو بگیرد .

مرطوب بودن بدن برای وضو و غسل مانعی ندارد . باید جای مسح هنگام وضو خشک باشد . اگر جای مسح طوری مرطوب باشد که بعد از مسح ، اثر

ص: 67

مسح مشاهده شود بلامانع است .

9 . اگر کسی که زیر آب است ، بخواهد غسل کند ، لازم نیست از آب بیرون آید و دو مرتبه زیر آب رود ، بلکه اگر در همان حال که تمام بدن او زیر آب است ، به نیت غسل ارتماسی ، بدن را حرکت دهد ، غسل او صحیح است .

کشورها با یک دیگر دارای ارتباط هستند ، به ویژه در زمینه های اقتصادی و نظامی . این ارتباطات بیش تر از طریق دریا صورت می گیرد . لازمه این ارتباط ، تماس پیروان مذاهب و ادیان مختلف با یک دیگر می باشد . گاه مسلمانان با کافران نشست و برخاست دارند .

اکنون به برخی از احکام مربوط به غیر مسلمانان و شیوه معاشرت با آنان می پردازیم . در این بخش حکم طهارت و نجاسات آن ها بیان خواهد شد و در فصل های آینده مسائل دیگر خواهد آمد .

غیر مسلمان در تعبیر فقهی ، همان «کافر» است . این دسته از افراد کافرند :

1 . منکر خدا : کسی که وجود خدا را انکار می کند .

2 . منکر توحید : کسی که برای خدا شریک قائل است . در اصطلاح ، به چنین فردی «مشرك» می گویند .

3 . منکر پیامبری حضرت محمد

4 . منکر ضروری دین :

ص: 68

در صورتی که انکار او به انکار خدا یا توحید یا نبوت برگردد .

5. کسی که نسبت به وجود خدا یا توحید یا پیامبری حضرت محمد

شک داشته باشد .

پیروان تمام فرقه های اسلامی اگر از آنان گفتار و رفتاری که حاکی از دشمنی آنان نسبت به امامان معصوم

باشد ، سر نزنند پاکند .

اگر مسلمانی به

ص: 69

یکی از دوازده امام دشنام دهد یا با آنان دشمنی داشته باشد ، نجس است .

الف) مسیحی ؛

ب) زردشتی ؛

ج) یهودی ؛

د) صابیان .

اهل کتاب (مسیحیان ، یهودیان ، زردشتیان و صابیان) از نظر مقام معظم رهبری و بسیاری از مراجع تقلید ، پاک هستند . به فتوای برخی دیگر از مراجع تقلید ، از جمله امام خمینی

، اهل کتاب با سایر غیر مسلمانان در این مسئله تفاوتی ندارند . لذا در این جا چند استثناء از رهبر معظم انقلاب اسلامی ، حضرت آیه الله العظمی خامنه ای ، و فتوای

ص: 70

ایشان را یادآور می شویم :

1 . آیا کتابی (اهل کتاب) محکوم به طهارت است یا نجاست ؟

جواب : بعید نیست که ذاتاً پاک باشد .

2 . بعضی از فقیهان اعتقاد به نجاست اهل کتاب دارند و بعضی دیگر به طهارتشان ، رأی جناب عالی چیست ؟

جواب : نجاست ذاتی اهل کتاب معلوم نیست . به نظر ما ، آنان محکوم به طهارت ذاتی اند .

3 . ظروف کفار ، مانند ظروف غیر کفار ، مادام که

یقین به برخورد آن با نجاستِ دارایِ رطوبتِ مسری نداشته باشیم ، محکوم به طهارت است ، همچنین غیر ظروف از لباس و فرش و غیر آن ها که در دست کفار است .

جواب : اگر علم به نجاست غذا و ظرف مورد ابتلای خودتان نداشته باشید ، اشکال ندارد .

5 . داروهای روان ، عطر ، روغن ، واکس و صابون

که از کشورهای خارجی می آورند ، اگر انسان یقین به نجاست آن ها نداشته باشد پاک است .

حیوانات دریایی به دو دسته تقسیم می شوند :

: پاک هستند ، حتی سگ و خوک دریایی .

: به دو دسته تقسیم می شود :

الف) خون جهنده ندارند (مانند ماهی ها) : پاک هستند .

ص: 71

ب) خون جهنده دارند (مثل اسب، سگ و خوک دریایی): به دو دسته تقسیم می‌شوند:

1. مطابق با دستور شرع سر آن‌ها را ببرند: پاک

هستند.

2. خود به خود بمیرند: نجس می‌باشند.

خون جهنده دار بودن یعنی اگر رگ حیوان را ببرند، خون از آن جستن می‌کند.

1. ماهی‌ها چون خون جهنده ندارند، و نیز حیواناتی مانند مار، به صورت زنده یا مرده پاک هستند، یعنی چنانچه با رطوبت به بدن یا لباس انسان برسند، بدن و لباس نجس نمی‌شوند و می‌توان با آن‌ها نماز خواند.

2. چیزی که شک کنیم از اجزای حیوان است و یا از حیوان خون جهنده دار است، پاک می‌باشد.

3. مردار حیوانی که خون جهنده دارد، نجس است؛ چه خودش مرده باشد و یا به غیر دستوری که در شرع معین شده است، آن را کشته باشند. ماهی مرده اگرچه در آب بمیرد، پاک است، ولی خوردن آن حرام است.

4. تمام اجزاء بدن حیوانات نجس العین، مثل سگ و خوک، که در خشکی زندگی می‌کنند، حتی رطوبت آن‌ها نجس است، ولی سگ و خوک دریایی پاک هستند.

5. تخم ماهی تابع ماهی است؛ هر نوع ماهی که خوردن آن حلال است، تخم آن نیز حلال است، هر چند که بسیار صاف باشد و هر نوع ماهی که خوردن

آن حرام است، تخم آن نیز حرام است، هر چند که ناهموار و خشن باشد.

1. واجب است انسان عورت خود را از کسانی که مکلفند، اگرچه مثل خواهر و مادر با او محرم باشند و همچنین از دیوانه ممیز و بیچه های ممیز که خوب و بد را می فهمند، بپوشاند.

2. هنگام توالت باید طرف جلوی بدن، یعنی شکم و سینه، رو به قبله و پشت به آن نباشد. بنابراین، در داخل کشتی باید مواظب بود در حال بول و غائط کردن رو به قبله یا پشت به آن نباشیم و در صورت تغییر مسیر کشتی، با تغییر حالت و وضعیت خود سعی کنیم مرتکب این عمل حرام

ص: 73

نشویم؛ ولی چنان چه مراعات این مسأله ممکن نباشد یا فردی بدون توجه رو به قبله بنشیند و بعداً متوجه شود، گناه نکرده است.

3. اگر نداند قبله کدام جهت است و جست و جوی قبله برای او ممکن نباشد یا دشوار باشد، باید بول و غائط کردن را تاخیر بیندازد تا قبله روشن شود. اگر باز هم قبله مشخص نشد، می تواند به هر طرفی بنشیند؛ ولی اگر گمان او به یک طرف برود بعید نیست عمل بر طبق گمان لازم باشد.

4. مخرج بول فقط با آب پاک می شود. در جایی که آب نیست، می توان مخرج بول را خشک کرد تا بقیه بدن و لباس نجس نشود و بعداً تطهیر کند.

5. پاک شدن مخرج غائط با غیر آب محل تأمل است (بنابر احتیاط واجب، پاک نمی شود)، ولی نماز خواندن با آن حال مانعی ندارد. در مواردی که

آب نیست، می توان محل ادرار و مدفوع را با دستمال کاغذی و چیزهای دیگر تمیز کرد و بعد از یافتن آب، آن محل را با آب تطهیر کرد.

6. در صورتی که مخرج بول و غائط را با آب کر و جاری (مانند آب لوله کشی ساختمان) بشویند ترشحات آن پاک است؛ مگر آن که بو یا رنگ یا مزه اش به رنگ و بو و مزه نجاست تغییر کرده باشد. در صورتی که انسان نداند بو یا رنگ یا مزه نجاست گرفته، پاک است.

7. اگر شک کند که مخرج بول یا غائط را پاک کرده یا نه، هر چند همیشه بعد از بول یا غائط آن را پاک می کرده است، باید خود را پاک نماید.

یکی از مقدمات نماز، جهت یابی و یافتن قبله است. واجب است به سوی خانه خدا نماز بخوانیم. اگر به جهت دیگر نماز بگذاریم، نمازمان باطل است.

یکی از مسائل بسیار مهم در مسائل فقهی کشتیرانی، مسئله شناخت قبله است؛ به ویژه زمانی که کشتی در حال حرکت است و ما ناچاریم در آن حال نماز بخوانیم و قبله هم ممکن است هر دقیقه با حرکت کشتی تغییر کند. اگر در دریا باشیم و تمام امکانات کشتی هم از کار افتاده باشد و بخواهیم در همان حال نماز بخوانیم، چگونه می توانیم جهت قبله را تشخیص دهیم؟ در این قسمت، برخی

از احکام قبله را یادآور می شویم .

خانه کعبه که در مکه معظمه می باشد ، قبله است و باید رو به روی آن نماز خواند ، ولی کسی که دور است ، اگر طوری بایستد که بگویند رو به قبله نماز می خواند ، کافی است و همچنین کارهای دیگری که مانند سر بردن حیوانات باید رو به قبله انجام گیرد .

1 . واجب : مانند : نماز ، دفن میت و سر بردن حیوان .

2 . مستحب : مانند : دعا و قرآن خواندن ، خوابیدن .

3 . حرام : مانند : تخلی (بول و غائط کردن) .

کسی که نماز واجب را ایستاده می خواند ، باید طوری بایستد که بگویند رو به قبله ایستاده و لازم

ص: 76

نیست زانوهای او و نوک پای او هم رو به قبله باشد .

کسی که نشسته نماز می خواند ، باید به طور معمول رو به قبله بنشیند و اگر نمی تواند به طور معمول بنشیند و در موقع نشستن ، کف پاها را به زمین می گذارد باید در موقع نماز ، صورت و سینه او رو به قبله باشد و لازم نیست ساق پای او رو به قبله باشد .

1 . خود شخص یقین پیدا کند که قبله کدام سمت است .

2 . به گفته دو شاهد عادل که از روی نشانه های حسی شهادت می دهند ، عمل کند .

3 . به قول کسی که مورد اطمینان است و از طریق قواعد علمی ، جهت قبله را تشخیص دهد ، اعتماد

ص: 77

کند، مثلاً ناخدای کشتی یا کسی که در پُل فرماندهی است و مورد اطمینان می باشد و از روی نقشه، قطب نما و ... قبله را مشخص کند، می توان به قول او عمل کرد.

اگر شناخت قبله ممکن نشد، باید به هر طرف که گمان دارد به سمت قبله است، نماز بخواند.

4. اگر دو نفر شاهد عادل شهادت دهند که قبله این طرف است در صورتی که شهادت آنان مستند به امور حسی (مشاهده، نشانه ها) باشد - نه این که حدس بزنند قبله کدام طرف است - به شهادت آنان قبله ثابت می شود.

راه شناخت قبله در دریا و زیردریایی نیز همین راه هاست. بنابراین، باید در دریا و زیردریایی از سه طریق اول استفاده نمود.

5. اگر انسان از طریق قطب نما و یا قبله نما به قبله یقین پیدا کند، باید به همان طرف نماز بخواند.

6. اگر نتواند گمان به قبله پیدا کند و چهار طرف

در نظر او مساوی باشد، در صورتی که وقت دارد باید به چهار طرف نماز بخواند و اگر وقت تنگ است، به مقداری که وقت دارد باید به اطراف نماز بخواند.

حکم رعایت قبله در کشتی در حال حرکت:

1. در نمازهای واجب: باید رو به قبله بایستد و با تغییر جهت کشتی، تغییر جهت دهد.

2. در نمازهای مستحب : لازم نیست مراعات قبله را بکند ، هر چند اگر بتواند مراعات کند ، بهتر است .

7. اگر در حال ناچاری باشد و جز تکبیره الاحرام نتواند رو به قبله باشد ، به همان اکتفا نماید .

سؤال : نماز خواندن و تشخیص قبله مسافر

ص: 79

در داخل کشتی و هواپیما و قطار چگونه است ؟

8 - نماز خواندن در کشتی با رعایت قبله جایز است و اگر در حالی که رو به قبله وارد نماز شد ، کشتی از سمت قبله به طرف چپ یا راست منحرف گشت نمازگزار هم به تدریج به طرف قبله برمی گردد و در حال برگشت سکوت می کند ، یعنی قرائت حمد و سوره و ذکر را ترک می کند و نمازش صحیح است ، هر چند که انحراف کشتی به تدریج به جایی برسد که درست خلاف جهت قبله است . اگر کشتی دور بزند و نمازگزار هم به تبع آن پشت به قبله شود و عمداً خود را به طرف قبله برنگرداند نمازش باطل است .

نماز یکی از مهم ترین و اساسی ترین واجبات دینی است که قبولی سائر اعمال به آن گره خورده است . حضرت محمد

فرمود :

؛ اگر نماز قبول شود اعمال دیگر هم قبول می شود و اگر نماز قبول نشود اعمال دیگر هم قبول نمی شود .

نماز انسان را از اعمال زشت و بد باز می دارد :

.

نمازی اثر دارد که صحیح به جا آورده باشد و خداوند آن را بپذیرد . برای آن که نماز را به طور

ص: 80

صحیح به جا آوریم، آشنایی با احکام و مسائل نماز لازم است. مسائل مربوط به نماز را می توان به سه دسته تقسیم کرد:

1. مقدمات: مسائلی که نمازگزار باید آن ها را

قبل از نماز، مراعات کند، مثل وقت نماز و قبله.

2. مقارنات: مسائلی که مربوط به متن نماز است، از تکبیره الاحرام تا سلام.

3. مُبطلات: چیزهایی که نماز را باطل می کند.

نمازهای یومیه باید در زمان های خاصی به جا آورده شود. مستحب است انسان نمازهای یومیه را در اول وقت بخواند. راجع به آن خیلی سفارش شده است. امام خمینی

به نماز اول وقت اهمیت فراوانی می داد. وی حتی در روزهای آخر عمر شریف خود نیز هرگز از انجام این تکلیف الهی غفلت نکرد و هرگز حاضر به تأخیر آن نشد. «بیمارستان قلب در تلاطم بود. اضطراب در سیمای کارکنان

ص: 81

و افراد پیرامون امام موج می زد . بیرون بیمارستان در صحنه ای به وسعت ایران ، قلب ها به دیواره سینه ها می کوبید . امید و ترس در هم آمیخته و در چهره ها و مغزها کلنجار می رفت . همه قلب ها از جا کنده می شد ، به جز یک قلب ؛ قلب امام ، قلبی مطمئن و در انتظار و اشتیاق نزدیکی به خداوند . انتظار اول وقت نماز را می کشید ، آن هم پس از عمل جراحی طولانی قلب که معمولاً انسان در چنان لحظاتی همه چیز را فراموش می کند ، ولی دقایقی به اول وقت نماز مانده ، ضعف پس از عمل ، دویاره وجود امام را فرا می گیرد . در این لحظات ، امام به من (آقای محمد علی انصاری) توصیه می کنند : اگر خوابم ببرد ، اول وقت نماز بیدارم کنید .

امام در بیماری و ضعف رفتند . موقع اذان فرا رسید . سِرْمُ همچنان به بازوی امام بسته بود ، قطره مایع دارویی فرو می چکید و گذر زمان تاکید امام را یادآوری می کرد . اطرافیان امام فکر می کردند که استراحت برای امام بهتر است . توصیه پزشکان هم

همین بود .

امام را بیدار نکردند . تا این که ده - دوازده دقیقه از اذان گذشت . امام بیدار شدند و پرسیدند :

- وقت اذان شده یا نه ؟

- از وقت اذان گذشته ، آقا !

- چه قدر گذشته ؟

- ده - دوازده دقیقه ؛

امام ، مرحوم حاج احمد آقا (فرزندشان) را فراخواندند و فرمودند :

آقای انصاری به هر ملاحظه ای که از بیدار کردن من خود داری کرده باشند کار درستی نکرده اند . نماز اول وقت برای من از هر ملاحظه دیگری با اهمیت تر است . من همیشه دقایقی قبل از اذان انتظار اول وقت نماز را می کشم ، و از اولین روز بلوغ ، مرتکب نشده بودم که نمازم از اول وقت تاخیر بیفتد .

از آن جا که دربانوردان بیش تر وقت خود را در دریا سپری می کنند و در موقعیت ها و افق های مختلف به سر می برند ، یکی از بحث های مورد نیاز ،

ص: 83

بحث اوقات نماز است که چه زمانی می توانند نماز را به نیت اداء بخوانند و چه زمانی نماز قضاء می شود. از طرف دیگر، آنان در بسیاری از مواقع در افق های شهرستان ها قرار ندارند که بتوانند از طریق جدول زمان شرعی آن شهرستان عمل کنند بلکه در دریاها و اقیانوس ها در حال حرکتند. لذا بحث تشخیص اوقات نماز یکی از بحث های بسیار مهم در بحث دریانوردان می باشد. از این جهت برخی از مسائل آن را در این جا می آوریم.

1. موقعی انسان می تواند مشغول نماز شود که یقین کند وقت داخل شده است یا دو مرد عادل به داخل شدن وقت خبر دهند.

2. نزدیک اذان صبح از طرف مشرق، سفیده ای رو به بالا حرکت می کند که آن را فجر اول گویند.

ص: 84

موقعی که آن سفیده پهن شد ، فجر دوم (فجر صارق) و اول وقت نماز صبح است . آخر وقت نماز صبح ، موقعی است که آفتاب بیرون می آید .

نماز ظهر و عصر ، هر کدام وقت مخصوص و مشترکی دارند .

3 . وقت مخصوص نماز ظهر ، از اول ظهر است تا وقتی که از ظهر به اندازه خواندن نماز ظهر بگذرد . وقت مخصوص نماز عصر موقعی است که به اندازه خواندن نماز عصر به مغرب مانده باشد . ما بین وقت مخصوص نماز ظهر و وقت مخصوص نماز عصر ، وقت مشترک نماز ظهر و عصر است .

نمازهای مغرب و عشاء ، هر کدام وقت

ص: 85

مخصوص و مشترکی دارند .

4 . وقت مخصوص نماز مغرب از اول مغرب است تا وقتی که از مغرب به اندازه خواندن یک نماز سه رکعتی بگذرد . وقت مخصوص نماز عشاء موقعی است که به اندازه خواندن نماز عشاء به نصف شب مانده است . تقریباً یازده ساعت و یک ربع بعد از ظهر شرعی ، نصف شب و آخر وقت نماز عشاء است . ما بین وقت مخصوص نماز مغرب و وقت مخصوص نماز عشاء ، وقت مشترک نماز مغرب و عشاء است .

سؤال : ظاهراً اذان صبح رادیو بر اساس طلوع فجر ، طبق استخراج مؤسسه ژئوفیزیک است ؛ آیا چنین وقتی شرعاً معتبر است یا باید فجر با چشم عادی دیده شود و افق روشن گردد ؟

جواب : میزان ، تبیین حسی است نه علمی . بنابراین ، باید طلوع فجر قابل رؤیت به چشم عادی

ص: 86

باشد .

سؤال : تقریباً هفت دقیقه طول می کشد تا نور خورشید به زمین برسد ، آیا ملاک در قضا شدن نماز صبح ، طلوع خورشید است یا این که رسیدن آن به زمین ؟

جواب : میزان دیده شدن جرم آفتاب در افق است .

سؤال : انسان می تواند به رسانه های گروهی ، که برنامه اوقات شرعی را اعلام می کنند ، اکتفا کند ؟

جواب : در صورتی که موجب اطمینان به دخول وقت باشد اعتماد به آن مانع ندارد .

سؤال : اهل تسنن نماز مغرب را پیش از مغرب می خوانند ، آیا ما می توانیم در هنگام حج یا غیر آن ، به آن ها اقتداء کرده و به همان نماز اکتفا نمائیم ؟

جواب : در مورد تقیه مانع ندارد .

تشخیص وقت

:

الف) خودش نسبت به داخل شدن وقت یقین کند .

ب) دو شاهد عادل از روی قرائن حسی (مانند موقعیت خورشید) شهادت دهند .

الف) عذرش همگانی است (مانند ابری بودن هوا) : با گمان به داخل شدن وقت می تواند نماز بخواند .

ص: 87

ب) عذرش شخصی است (مانند کسی که در موقعیتی قرار گرفته که تشخیص وقت برای او ممکن نیست).

ج) پرس و جو ممکن نیست: بنا بر احتیاط، باید نماز را تاخیر اندازد تا یقین کند که وقت نماز فرا رسیده است.

5. اگر اذان از رادیو در جایی که افق آن محل و افق محل استقرار او، یکی باشد پخش شود، مثل آن که محل پخش اذان از صدای جمهوری اسلامی مرکز بندرعباس باشد و محل استقرار زیردریایی یا کشتی در فاصله چند کیلومتری بندرعباس (به سمت جنوب) باشد، می تواند به آن اعتماد کند.

6. کسانی که نمی توانند به فرا رسیدن وقت نماز

یقین عادی پیدا کنند، بهترین راه این است که چند دقیقه صبر کنند تا یقین به وقت نماز برای آنان حاصل شود.

1. برادرانی که مشغول عملیات غواصی هستند باید سعی کنند هنگام عملیات اگر وقت نماز داخل شده، اول نماز را به جا آورند، بعد مشغول کار شوند. اگر داخل شدن وقت نماز نزدیک است،

در صورتی که تاخیر انداختن عملیات ممکن است، بهتر است صبر کنند تا وقت نماز داخل شود و بعد از خواندن نماز، مشغول کار شوند.

اگر تاخیر در عملیات امکان ندارد و در صورت مشغول شدن، باید تا پایان وقت نماز مشغول کار باشد و نمی تواند از دریا بیرون بیاید، باید در همان حال غواصی نماز را به جا آورد. با توجه به این که در حال غواصی نمی تواند شرایط عادی را داشته باشد، نمازش اضطراری خواهد بود. احکام نماز مضطر اختصاص به غواصان ندارد، بلکه برای افرادی که در کشتی زندگی می کنند، نیز پیش می آید.

نکته ای که این عزیزان باید به آن توجه کنند، این است که قبل از شروع کار، توصیه می شود که وضو بگیرند، تا این که هنگام نماز خواندن دچار مشکل نباشند. قبل از وقت می توان به نیت طهارت، وضو

گرفت و با همان وضو نماز خواند .

یکی از شرایط مکان نمازگزار ، بی حرکت بودن آن است . نماز خواندن در کشتی در حال حرکت ، صحیح نیست . اگر انسان ناچار شود که در آن حال نماز بخواند ، مثلاً اگر بخواهد صبر کند تا هنگام توقف نماز بخواند ، وقت می گذرد و نماز قضا می شود یا چند شبانه روز در کشتی است ، باید سائر شرایط نماز را در حد امکان مراعات کند و همان جا نماز را بخواند ؛ یعنی این گونه عمل کند :

1 . برای نماز وضو بگیرد و اگر نتواند باید تیمم کند و چنان چه تیمم هم ممکن نباشد ، احتیاط مستحب است نماز را بخواند و بعداً باید قضای آن را به جا آورد .

2 . جهت قبله را باید مراعات کند . اگر کشتی به

ص: 90

طرف دیگر بگردد ، نمازگزار باید به طرف قبله برگردد .

3 . اگر مهر ، خاک یا سنگ برای سجده ندارد ، می تواند بر کاغذ سجده کند .

4 . اگر برخی از شرایط نماز را نتواند مراعات کند ، باید به هر نحو که می تواند نماز را بخواند .

5 . تکان های مختصر هنگام خواندن اذکار نماز ،

چنان چه سهواً انجام شود و نمازگزار نتواند مانع آن شود ، اشکال ندارد .

6 . اگر در حال اختیار ، هنگامی که کشتی در حرکت است در کشتی نماز بخواند و استقرار و آرامش لازم را نداشته باشد نمازش باطل است ، یعنی اگر می تواند صبر کند تا در حال توقف یا پیاده شدن ، بدون حرکت نماز بخواند ولی صبر نکند و در همان حال نماز بخواند باطل است .

7 . نماز خواندن در کشتی که در بندر لنگر انداخته

و دریا هم آرام است ، مانعی ندارد .

8 . کسی که ناچار نیست در کشتی در حال حرکت

نماز بخواند ، اگر در آن جا نماز بخواند ، ولی طوری باشد که بگویند نمازگزار دارای آرامش و سکون است ، نمازش صحیح است ، البته باید بقیه شرایط نماز مانند رو به قبله بودن را رعایت کند .

9 . تا انسان می تواند ایستاده نماز بخواند ، نباید

بنشیند . کسی که در موقع ایستادن ، بدنش حرکت می کند یا مجبور است به چیزی تکیه دهد یا بدنش را کج کند یا خم شود یا پاها با فاصله زیاد از یک دیگر بر زمین بگذارد ، باید به هر طور که می تواند ایستاده نماز بخواند ؛ ولی اگر به هیچ صورت ، حتی به صورت رکوع هم نتواند بایستد ، باید نشسته نماز بخواند .

نماز خواندن در کشتی در حال حرکت

:

الف) در حال اختیار : باطل است .

ب) در حال اضطرار مثل تنگی وقت : اشکال ندارد .

نمازگزار باید با پوششی نماز بخواند که پاک و مباح باشد . از آن جا که در یانوردان و ملوانان دریایی ، گاهی بر اثر تماس با غیر مسلمانان و همچنین خرید لباس از بازار آنان ، ممکن است لباسی بپوشند که نماز در آن صحیح نباشد ، برخی از احکام لباس نمازگزار را در این قسمت یادآور می شویم .

1 . اگر شک داشته باشد که لباس از حیوان حلال گوشت است یا حرام گوشت ، چه در داخل تهیه

ص: 92

شده باشد چه در خارج ، خواندن نماز با آن اشکالی ندارد .

2 . بنا بر احتیاط واجب ، باید انسان از پوشیدن لباس شهرت که پارچه یا دوخت آن برای کسی که می خواهد آن را بپوشد معمول نیست ، خودداری کند ؛ ولی اگر با آن لباس نماز بخواند ، نمازش صحیح است .

3 . زینت کردن به طلا مثل آویختن زنجیر طلا به

سینه و انگشتر طلا به دست کردن و بستن ساعت مچی طلا برای مرد ، حرام و نماز خواندن با آن باطل است و احتیاط واجب آن است که از استعمال عینک طلا خودداری کند .

سؤال : شایع شده که بعضی از اورکت ها که از کشورهای غیر اسلامی وارد می شود ، در محل کمربند آن ها مقدار کوچکی چرم مشکی رنگ می باشد ، آن از حیوانات نجس می باشد و امکان پاک شدن برای آن ها نمی باشد و نماز خواندن با آن باطل است که بعضی ها چرم را به دور انداخته

ص: 93

و نمازهای خود را قضا می کنند . نظر جناب عالی در این باره چیست ؟ آیا نجس است و نماز خواندن با آن باطل است ؟ در صورتی که انسان یقین ندارد که آن چرم ، پوست چه حیوانی می باشد ، حکم این مسائل را بیان فرمایید ؟

جواب : چنان چه احراز تذکیه

نشود نماز در آن جائز نیست و محکوم به نجاست است .

1 . مستحب است نمازهای واجب ، خصوصاً نمازهای یومیه را به جماعت بخوانند .

2 . در روایتی وارد شده است که اگر یک نفر به امام جماعت اقتدا کند ، هر رکعت از نماز آنان ثواب صد و پنجاه نماز دارد و اگر دو نفر اقتدا کنند ، هر

ص: 94

رکعتی ثواب ششصد نماز دارد و هر چه بیش تر شوند، ثواب نمازشان بیش تر می شود، تا به ده نفر برسند و عدّه آنان که از ده گذشت، اگر تمام آسمان ها کاغذ و دریاها مرکب و درخت ها قلم و جن و انس و ملائکه نویسنده شوند، نمی توانند ثواب یک رکعت آن را بنویسند.

3. حاضر نشدن به نماز جماعت از روی بی اعتنایی جایز نیست و سزاوار نیست که انسان بدون عذر نماز جماعت را ترک کند.

4. شرکت در نماز جماعت اهل سنت و خواندن نمازهای یومیّه با آن ها، از نماز واجب کفایت می کند و اعاده ندارد.

5. شرکت در نماز جماعت اهل سنت اختصاص به مسجدالحرام و مسجدالنبی

ندارد، بلکه در سایر مساجد هم کافی است.

سؤال: در غیر موارد حج، شیعیان می توانند به امام جماعت اهل تسنن اقتدا نمایند یا خیر؟

جواب: می توانند.

سؤال: شرکت کردن در نماز جماعت اهل سنت با توجه به این که وقت نماز مغرب نزد آن ها زودتر از مغرب شرعی نزد شیعیان است، آیا

کفایت از نماز مغرب می نماید یا نه؟

جواب: در فرض مرقوم، جماعت صحیح است و اعاده ندارد.

ص: 95

اگر انسان به مسافرتی برود که دارای شرایط ذیل باشد ، باید نمازهای چهاررکعتی را شکسته (دورکعتی) بخواند :

1 . سفر ، کم تر از مسافت شرعی نباشد .

2 . از آغاز سفر ، قصد پیمودن مسافت شرعی را داشته باشد .

3 . قصد مسافت تا آخر سفر ، استمرار داشته باشد .

4 . در اثنای سفر ، قواطع

سفر تحقق پیدا نکند .

5 . سفر حرام نباشد .

6 . از افراد خانه به دوش نباشد .

7 . مسافرت ، شغل او نباشد .

8 . به حد ترخص رسیده باشد .

1 . مسافت شرعی ، هشت فرسخ است که حدود 45 کیلومتر می باشد .

بنابراین ، اگر قصد دارد به جایی برود که حداقل 5/22 کیلومتر با وطن او فاصله دارد و برگردد ، نمازش در این سفر شکسته است .

2 . کسی که می خواهد مسافتی به اندازه هشت

فرسخ یا بیش تر را طی کند ، باید نماز را شکسته بخواند . اگر مسافت محلی که قصد رفتن به آن جا را دارد ، کم تر از هشت فرسخ باشد ، نمی تواند نماز را شکسته بخواند .

3 . کسی که نمی داند سفرش هشت فرسخ است ، نباید نماز را شکسته بخواند . اگر شک کند که سفرش هشت فرسخ است یا نه ، در صورتی که تحقیق کردن برایش مشقت داشته باشد . باید نماز را تمام بخواند و اگر مشقتی نداشته باشد ، بنابر احتیاط واجب باید تحقیق کند تا بفهمد که فاصله محلی که قصد رفتن به آن جا را دارد چند فرسخ است .

4 . اگر محلی دوراه داشته باشد ، یک راه آن کم تر از هشت فرسخ و راه دیگر هشت فرسخ یا بیش تر باشد ، چنان چه انسان از راه اول به آن جا برود ، باید نماز را تمام بخواند و اگر از راه دوم برود ، باید نماز را شکسته بخواند .

طی کردن مسافت شرعی لازم نیست در خشکی یا در سطح دریا باشد ، بلکه اگر این راه را به وسیله زیردریایی یا غواصی در دریا طی کنند باز هم احکام مسافر را خواهند داشت .

1 . کسی که نمی داند سفرش چند فرسخ است ، باید نماز را تمام بخواند .

مثال : شخصی برای صید ماهی به دریا می رود و نمی داند که چه مقدار باید برود تا ماهی صید کند ، هر چند بیش از هشت فرسخ را طی کند باید نماز را تمام بخواند ، ولی چنان چه بدون قصد مسافتی را پیموده که هشت فرسخ یا بیش تر است ، در بازگشت نمازش شکسته است .

2. اگر به محلی که فاصله آن با محل شروع سفر

ص: 98

کم تر از هشت فرسخ است ، مسافت کند و پس از رسیدن به آن جا قصد کند به جایی برود که با مقدار مسافتی که آمده است ، هشت فرسخ می شود - چون از اول قصد هشت فرسخ را نداشته است - باید نماز را تمام بخواند ؛ ولی اگر بخواهد از آن جا هشت فرسخ یا بیش تر را طی کند ، از آن به بعد ، باید نماز را شکسته بخواند .

مثال : شخصی از جزیره هرمز برای مأموریت به جزیره قشم می رود که در دو فرسخی هرمز قرار دارد ، اما پس از رسیدن به آن جا متوجه می شود که باید به جزیره تنب بزرگ برود که در چهار فرسخی قشم قرار دارد ، تا زمانی که سفر به سوی تنب بزرگ را آغاز نکرده ، نمازش تمام است ؛ ولی بعد از قشم ، تا تنب بزرگ و موقع برگشت به جزیره هرمز چون حداقل چهار فرسخ می رود و شش فرسخ (از تنب بزرگ تا هرمز) برمی گردد ، نمازش شکسته است .

3 . قصد مسافت شرعی (هشت فرسخ یا بیش تر) لازم نیست مستقل باشد ، بلکه قصد تبعی هم در تحقق شرط دوم کفایت می کند .

مثال : کسی که اختیارش در سفر به دست دیگری است ، مثل سرباز که اختیارش در دست فرمانده است ، چنان چه بداند سفر او هشت فرسخ یا بیش تر است ، قصد تبعی دارد و باید نماز را شکسته بخواند .

1 - مسافر در صورتی نماز را شکسته می خواند که قصد پیمودن مسافت شرعی (هشت فرسخ یا بیش تر) تا آخر سفر ، استمرار داشته باشد . بنابراین ، اگر قبل از رسیدن به چهار فرسخ ، از قصد خود

منصرف شود یا مردد گردد ، باید نماز را از لحظه

ص: 100

انصراف یا تردید ، تمام بخواند .

مثال : شخصی از قشم که در 21 کیلومتری بندر عباس قرار دارد به قصد سفر به مشهد مقدس به بندر عباس می آید ولی در بندر عباس از سفر به مشهد مقدس منصرف می گردد (یا مردد می شود که به مشهد برود یا به قشم برگردد) این شخص از لحظه انصراف (یا تردید) باید نماز را تمام بخواند ، با این که تا قبل از آن نماز را شکسته می خواند .

سه چیز است که آن ها را قواطع (قطع کننده) سفر می گویند و هر کدام از آن ها در وسط سفر تحقق پیدا کند ، سفر قطع می شود ، یعنی شخص دیگر حکم مسافر را ندارد . آن سه چیز عبارتند از :

1 . رسیدن به وطن ؛

2 . قصد ماندن ده روز یا بیش تر در یک محل ؛

3 . سی روز توقف در یک محل به صورت مردد (بدون قصد) .

1 . وطن اصلی ، شهر یا روستایی است که شخص در آن متولد شده و نشو و نما کرده و وطن پدر و مادری اوست .

2 . وطن اتخاذهی ، شهر یا روستایی است که شخص در آن جا قصد توطن کرده باشد ، یعنی برای اقامت و زندگی دائمی خود اختیار کرده باشد .

مثال : شخصی که که اهل شیراز است به بوشهر

ص: 101

مهاجرت می کند و تصمیم می گیرد مادام العمر در بوشهر زندگی کند، بوشهر برای او وطن اتخاذی حساب می شود.

3. در وطن اتخاذی، لازم نیست تمام دوازده ماه

از سال را در آن جا زندگی کند، بلکه همین قدر که تصمیم داشته باشند هر سال مدتی از سال را در آن جا زندگی کند، کفایت می کند.

مثال: شخصی اهل بندرعباس منزلی (شخصی یا استیجاری یا...) در حاجی آباد که 150 کیلومتری بندرعباس است فراهم می کند و تصمیم می گیرد همه ساله، سه ماه تابستان را مادام العمر در آن جا زندگی کند. حاجی آباد برای او وطن اتخاذی می شود. بنابراین، هر وقت به آن جا برود، باید نماز را تمام بخواند و قصد اقامه ده روز لازم نیست.

4. در وطن اتخاذی، نباید اقامت خود را محدود

به مقدار معین کرد.

مثال: کارمندی اهل اصفهان به دلیل شغلش به بندرانزلی مهاجرت می کند و قصد می کند تا زمان بازنشستگی، بندرانزلی وطنش باشد، یا تا 20 سال وطنش باشد. با این قصدهای مدت دار وطن اتخاذی درست نمی شود. بنابراین، بندرانزلی وطنش نیست و باید در آن جا به احکام مسافر عمل کند، مگر آن که بدون قصد ماندن، آن قدر در انزلی بماند که مردم بگویند انزلی وطن اوست.

5. از ابتدای مهاجرت به وطن اتخاذی نمی توان نماز را تمام خواند، ولی همین قدر که گفته شود در این جا سکونت کرده و در رفت و آمد نیست، باید نماز را تمام بخواند و اقامت شش ماه یا بیش تر از آن

ضرورت ندارد . بنابراین ، شخصی که با قصد اقامت همیشگی در شهری به آن جا ااث کشی می کند و مستقر می شود پس از آن باید نماز را تمام بخواند .

6 . تا انسان در محلی سکونت نداشته باشد وطن

ص: 103

او به حساب نمی آید؛ هر چند قصد داشته باشد در آینده به آن جا برود و سکونت کند. بنابراین، کسی که ساکن شیراز است، نمی تواند بوشهر را وطن خود قرار دهد؛ هر چند در بوشهر خانه و ملک هم داشته باشد.

7. انسان می تواند دو محل را به طور هم زمان برای خود وطن قرار دهد، به این ترتیب که در طول سال در این دو محل زندگی کند.

8. وطن قهری، محلی است که شخص بدون قصد وطن آن قدر در آن جا سکونت می کند که عرفاً از اهالی آن جا به حساب می آید.

مثال: شخصی اهل تهران بدون این که قصد وطن بکند 40 سال است در قم زندگی می کند. پیداست

که بعد از این مدت طولانی، مردم او را اهل قم می دانند. بنابراین، قم وطن او می شود.

9. وطن تبعی، محلی است که به تبع دیگری برای کسی وطن شده باشد. هرگاه کسی در معیشت و اداره زندگی، استقلال نداشته و تابع شخص دیگری باشد، در وطن هم تابع او خواهد بود؛ مثل همسر و فرزندان که تابع شوهر و پدر خود هستند و خودشان به طور مستقل و جداگانه جایی را وطن قرار نمی دهند.

10. فرزندی که در معیشت و اداره زندگی، استقلال ندارند و تابع پدر و مادر است، در وطن نیز تابع آنان است. پس هر جا را که آن ها وطن انتخاب کنند، وطن فرزند نیز می باشد.

1. در سفر حرام، نماز تمام است.

2. سفر حرام بر دو قسم است:

الف) سفری که خودش حرام است، مانند سفر فرزند که موجب اذیت پدر و مادر باشد.

ب) سفری که خودش حرام نیست، بلکه مقدمه کار حرام است، مثل سفر برای خرید یا فروش مشروب.

3. کسی که برای خوشگذرانی به صید می رود، باید نماز را تمام بخواند، ولی اگر برای تهیه معاش به صید می رود، نمازش شکسته است و چنان چه برای کسب و زیاد کردن مال باشد، بنابر احتیاط واجب، باید نماز را هم شکسته و هم تمام بخواند، ولی نمی تواند روزه بگیرد.

1 . عشایر کوچنده و صحرائشینان که وطن

ص: 106

و محل سکونت خاصی ندارند و هر جا آب و خوراک برای خود و حیواناتشان فراهم باشد توقف می کنند ، باید در این سفرها نماز را تمام بخوانند .

2 . هرگاه صحرائشینان خانه به دوش برای زیارت یا تجارت یا مسافرت دیگری - غیر از آن مسافرت که جزء زندگی آنان است - به سفر بروند باید نماز را شکسته بخوانند .

مسافر از نظر حکم شرعی بر سه قسم است :

1 . کسی که سفرش برای کسب و کار نیست ، نمازش شکسته است و نمی تواند روزه بگیرد .

2 . کسی که سفرش برای کسب و کار است و سفر ، شغل او محسوب می شود (شغل او بدون سفر وجود خارجی ندارد) مانند راننده بیابانی ، خلبان ، ملوان و خدمه کشتی ، نمازش تمام است

ص: 107

و می تواند روزه بگیرد .

1 . کسانی که کار کردن در کشتی شغلشان نیست ، اگر قبل از ظهر مسافرت کنند و مسافت شرعی را طی کنند و قبل از ظهر به وطن خود یا به جایی برسند که قصد دارند ده روز در آن جا توقف کنند ، چنان چه در طول سفر ، کاری که روزه را باطل می کند انجام نداده اند ، باید آن روز را روزه بگیرند و اگر کاری کرده اند که روزه را باطل می کند ، روزه آن روز بر آنان واجب نیست ولی قضای آن را باید به جا آورند .

2 . کسی که شغلش کار کردن در دریا نیست ، اگر چه هر روز با کشتی یا با قایق برای رفتن به محل کارش مسافت شرعی را طی کند ، باید نمازش را شکسته بخواند و روزه اش هم صحیح نیست .

3 . کسی که کار کردن در کشتی شغل اوست ، اگر قبل از ظهر به مسافرت غیر شغلی برود ، تا وقتی به حد ترخص نرسیده است ، نمی تواند روزه خود را

ص: 108

باطل کند و اگر قبل از رسیدن به حد ترخص روزه خود را باطل کند، بنا بر احتیاط واجب باید کفاره هم بدهد.

4. کسی که کار کردن در کشتی شغل اوست و همچنین کسانی که سرکشی به مقرها و پایگاه های مختلف دریایی در مقدار مسافت شرعی به صورت دوره گری شغل آن هاست، باید نماز را تمام بخوانند روزه را نیز باید بگیرند.

سؤال: کسانی که در دریا به عنوان پیک، مسئول تدارکات، خدمه کشتی و ملوان، به جزایر مختلف رفت و آمد می کنند و همچنین فرماندهانی که حوزه مسئولیت آن ها شامل چند محل می شود و ناچار باید برای سرکشی و نظارت به آن ها، طی مسافت کنند، حکم نماز آن ها از جهت قصار و اتمام چیست؟

جواب: اشخاصی مانند پیک یا مسئول تدارکات

ص: 109

که باید اشیاء را با خود ببرند ، نمازشان تمام است و اگر فرماندهان به چند جا سرکشی می کنند، به طوری که صدق کند کار آنان به نحو دوره گردی است، نمازشان تمام است و چنان چه دوره گری نمی کنند، باید شکسته بخوانند.

4 . تا مدتی که مشغول کار می باشند ، در تمام سال یا مدتی از آن ، باید نمازشان را تمام بخوانند ، مانند ملوان و خدمه کشتی .

2 . برای خودشان کار کنند یا برای دیگری ، مدتی

از سال مشغول به کار باشند یا تمام سال ، باید نمازشان را در سفر تمام بخوانند .

3 . اگر ده روز در یک جا بمانند ، در سفر اول حکم کارگر کشتی را ندارند و باید نمازشان را شکسته بخوانند و در سفرهای بعدی باید نماز را تمام بخوانند .

1 - حد ترخص یعنی نقطه ای که از آن جا دیوارهای شهر یا روستا دیده نمی شود و اذان شهر شنیده نمی شود . کسی که قصد مسافرت دارد ، زمانی نماز او شکسته است که به این مقدار از محلی که سفر را آغاز کرده ، دور شود ؛ ولی کسی که قصد مسافرت ندارد مثلاً قصد دارد بیرون شهر تا مسافت 20 کیلومتری برود و برگردد ، نمازش تمام است، چه پیش از حد ترخص و چه بعد از آن. حد ترخص در دریا یعنی آن قدر از بندر دور شویم که بندر دیده نشود و صدای اذان بندر هم شنیده نشود.

1 . اگر وقت نماز تنگ باشد یا انسان ناچار شود

که سوره را نخواند ، مثلاً بترسد که اگر سوره را بخواند کشتی به گِل می نشیند ، نباید سوره را بخواند

و اگر در کاری عجله داشته باشد ، می تواند سوره را نخواند .

2 . در تنگی وقت باید تسبیحات اربعه را یک مرتبه بگوید .

3 . کسی که غیر از لباس نجس ، لباس دیگری ندارد و وقت نماز تنگ است یا احتمال نمی دهد که لباس پاک پیدا کند ، اگر به علت سرما یا عذر دیگر نمی تواند لباس را بیرون آورد ، باید در همان لباس نماز بخواند و نمازش صحیح است و چنان چه بتواند لباس را بیرون آورد ، باید برهنه نماز بخواند .

4 . اگر مشغول نماز است و در صورت به پایان رسیدن نماز ، خطر جانی یا مالی برای او یا کسانی که

ص: 111

حفظ جان یا مال آن ها واجب است ، پیدا می شود باید نماز را رها کند .

5 . اگر ایستاده نماز خواندن از نظر اطلاعاتی موجب ضرر و زیان برای خود او یا دیگران خواهد شد ، باید نشسته نماز بخواند و اگر نشسته نماز خواندن موجب خطر جانی یا مالی می شود ، باید خوابیده نماز بخواند . در نماز صبح یا مغرب و عشا که باید حمد و سوره را بلند بخواند ، اگر در محلی است که بلند خواندن موجب اطلاع دشمن و خطر می باشد باید آهسته بخواند .

6 . در محلی که توقف در آن ، حرام است - مثل محلی که برای انسان خطر جانی دارد - اگرچه ماندن حرام است ، ولی اگر نماز بخواند ، نمازش صحیح است .

7 . اگر حفظ جان خود انسان یا کسی که حفظ جان او واجب است یا حفظ مالی که نگه داری آن

ص: 112

واجب می باشد ، بدون شکستن نماز ممکن نباشد باید نماز را بشکنند ، ولی شکستن نماز برای مالی که اهمیت ندارد ، مکروه است .

8 . اگر مشغول خواندن نماز است و در بین نماز بفهمد مورد دید دشمن واقع شده است - به طوری که اگر نماز را بشکند ، دشمن متوجه وجود او می شود - برای حفظ جان خود یا دیگران که حفظ جان آنان لازم است ، باید نماز را بشکند .

9 . اگر مشغول نماز است و شخصی برای غارت اموال دولتی که در اختیار اوست ، پیدا شود - اگرچه با او کاری نداشته باشد و اموال متعلق به او نباشد - در صورتی که بدون شکستن نماز نتواند آن اموال را حفظ کند ، باید نماز را بشکند .

الف) حفظ جان : اشکال ندارد .

ب) حفظ مال : اشکال ندارد ، ولی برای مال کم اهمیت مکروه است .

1 . اگر روزه دار عمداً تمام سر را در آب فروبرد ، روزه اش باطل می شود ؛ اگر چه باقی بدن او از آب بیرون باشد ، و بنا بر احتیاط واجب ، باید قضای آن روزه را بجا آورد ، ولی اگر تمام بدن را آب بگیرد و مقداری از سر بیرون باشد ، روزه باطل نمی شود .

2 . در این موارد روزه باطل نیست :

الف) بی اختیار در آب بیفتد ، مثلاً هنگام سوار شدن کشتی به درون دریا بیفتد و سرش زیر آب برود .

ب) قسمتی از سر را زیر آب ببرد و قسمت دیگر

آن بیرون باشد .

ج) نصف سر را یک بار و نصف دیگر را بار دیگر در آب فروبرد .

د) سهواً سر را زیر آب ببرد .

ح) به زور سر او را در آب فرو ببرند .

و) شک کند تمام سر زیر آب رفته است یا نه .

3. اگر برای آن که کسی را از غرق شدن نجات دهد ، سر را در آب فروبرد ، اگرچه نجات دادن او واجب باشد ، روزه اش باطل می شود .

4. اگر روزه دار غسل ارتماسی به جا آورد ، روزه

و غسل او باطل است .

5. اگر فراموش کند که روزه است و به نیت غسل سر را در آب فروبرد ، روزه و غسل او صحیح است .

سؤال : اگر با ظرفی که چسبیده به سر نیست سر را مانند غواصان بپوشاند وزیر آب برود ، آیا موجب بطلان روزه می شود ؟

جواب : روزه باطل نمی شود .

بنابراین ، اگر با زیر دریایی به زیر دریا برویم موجب بطلان روزه نمی شود .

سؤال : اگر شخص روزه دار آب را یک مرتبه طوری بر سر بریزد که تمام سر را فراگیرد ، حکم ارتماس

را دارد یا نه ؟

ص: 114

جواب : ارتماس نیست .

مسائل مربوط به روزه مسافر در بحث نماز مسافر گذشت .

دریانوردان و کشتیرانان به مقتضای شغلشان با افراد مختلف سر و کار دارند که برخی از آن ها مقید به مراعات احکام دینی یا مقررات دولتی نیستند . لذا وظیفه دریانوردان در خصوص امر به معروف و نهی از منکر بسیار مهم است . از طرف دیگر ، این دو از والاترین و شریف ترین واجبات می باشند و به وسیله آن ها واجبات دیگر برپا می شود . خداوند در قرآن کریم می فرماید :

؛ و باید از شما امتی باشند که

ص: 115

دعوت به خیر نمایند و امر به معروف و نهی از منکر کنند و اینان هستند که رستگارانند .

رسول خدا فرمود : وقتی امت من امر به معروف و نهی از منکر را واگذارند ، باید با خدا اعلان جنگ نمایند .

1 . امر کننده به معروف و نهی کننده از منکر باید

بداند که آن چه را که شخص مکلف ترک کرده یا انجام داده ، معروف یا منکر است . امر به معروف و نهی از منکر بر کسی که نمی داند آن چه را شخص دیگری انجام می دهد ، حرام است یا نه و یا کاری که ترک کرده بر او واجب بوده یا نه ، واجب نیست .

2 . امر کننده به معروف و نهی کننده از منکر باید

احتمال تاثیر امر یا نهی را بدهد . اگر بداند یا اطمینان

ص: 116

پیدا کند که امر و نهی تاثیر ندارد، امر به معروف و نهی از منکر واجب نمی باشد.

اگر بداند که تنها موعظه و نصیحت و تقاضا اثر می گذارند، نه امر و نهی، تنها موعظه و نصیحت واجب است.

3. شخص معصیت کار اصرار بر استمرار گناه داشته باشد. اگر از حال او معلوم باشد که گناه را تکرار نمی کند، وجوب نهی از منکر ساقط می شود.

توبه کردن از گناه، از واجبات است. اگر کسی مرتکب حرامی شود یا واجبی را ترک نماید، واجب است فوراً توبه نماید و در صورتی که توبه کردنش معلوم نشود، واجب است او را امر به توبه نمایند.

در امر کننده و نهی کننده شرط نیست عادل باشد و یا به آن چه امر می کند، خودش عمل کند و آن چه را نهی می نماید، ترک کند. اگر خودش تارک واجب

ص: 117

باشد، بر او واجب است که با اجتماع شرایط، دیگران را به همان واجب امر نماید؛ همان گونه که واجب است به آن عمل نماید و اگر مرتکب حرام می شود، بر او واجب است که دیگران را از ارتکاب آن نهی نماید؛ همان گونه که ارتکاب آن برای خودش حرام است.

4. امر و نهی سبب ضرر جانی یا آبرویی یا ضرر مالی قابل توجه به خودش یا نزدیکان و یاران و همراهان یا سایر مؤمنان نباشد.

اگر امر به معروف یا نهی از منکر نسبت به بعضی از افراد موجب وهن شریعت مقدس باشد جایز نیست.

سزاوار است کسی که امر به معروف می کند و از

ص: 118

منکر جلوگیری می کند :

الف) مانند طبیعی دل سوز و پدري مهربان باشد .

ب) قصد خود را خالص کند و تنها برای رضای خدا اقدام کند و عمل خود را از هر گونه برتری جویی پاک گرداند .

ج) خود را پاک و منزّه نداند . چه بسا ممکن است همان شخص که اکنون خطایی از او سرزده است ، دارای صفات پسندیده ای باشد که مورد محبت الهی است ؛ هر چند این عمل او هم اکنون ناپسند و مورد غضب الهی باشد .

رضایت به فعل منکر و ترک معروف ، حرام است . بعید نیست که کراهت قلبی داشتن نسبت به آن ها واجب باشد و این کراهت غیر از امر به معروف و نهی از منکر است .

در وجوب نهی از منکر ، فرقی بین گناه بزرگ (معصیت کبیره) و گناه کوچک (معصیت صغیره)

ص: 119

نیست . نهی از گناه صغیره هم واجب است .

اگر بداند یا احتمال دهد که امر و نهی در صورت تکرار ، موثر است واجب است تکرار کند .

سؤال : در شرایط امروز ، وظیفه ما نسبت به امر به معروف و نهی از منکر چیست ؟

جواب : در فرض احتمال اثر و اجتماع سایر شرایط ، واجب است .

سؤال : یکی از نزدیکان ، مخفیانه تریاک می کشد ، تکلیف من نسبت به او چیست ؟ لطفاً فتوای امام را نسبت به خرید و فروش و کشیدن تریاک بنویسید ؟

جواب : او را ارشاد نمایید . خرید و فروش تریاک جایز نیست .

یکی از برنامه های اسلام برای رفع نیاز سادات فقیر و نشر معارف اسلامی ، خمس است . یکی از موارد خمس که به دریا و دریانوردی مربوط است ، جواهری است که غواصان از دریا بیرون می آورند و 51 آن را به عنوان خمس می دهند و 54 آن را مالک می شوند و تصرف در آن جایز و استفاده از آن حلال می شود .

1 . اگر به وسیله غواصی ، یعنی فرورفتن در دریا ، لؤلؤ و مرجان یا جواهر دیگری که با فرورفتن در دریا بیرون می آید ، بیرون آورند ، رویدنی باشد یا معدنی ، چنانچه بعد از کم کردن مخارجی که

برای بیرون آوردن آن کرده اند، قیمت آن به 18 نخود طلا برسد، باید خمس آن را بدهند، چه در یک دفعه آن را از دریا بیرون آورده باشند یا در چند دفعه، آن چه بیرون آمده از یک جنس باشد یا از چند جنس؛ ولی اگر چند نفر آن را بیرون آورده باشند، هر کدام آنان که قیمت سهمش به 18 نخود طلا برسد، فقط او باید خمس بدهد.

2. اگر بدون فرو رفتن در دریا، به وسیله اسبابی، جواهر را بیرون آورد و بعد از کم کردن مخارجی که برای آن کرده، قیمت آن به 18 نخود طلا برسد، بنابر احتیاط، خمس آن واجب است؛ ولی اگر از روی آب دریا یا از کنار دریا، جواهر بگیرد، در صورتی باید خمس آن را بدهد که این کار شغلش باشد و از مخارج سالش، به تنهایی یا با منفعت های دیگر، زیاد بیاید.

3. ماهی و حیوانات دیگری که انسان بدون فرو

رفتن در دریا می‌گیرد خمس ندارد، مگر در صورتی که برای فروش صید کند و به تنهایی یا با منفعت‌های دیگر، کسب او از مخارج سالش زیادتر باشد.

4. اگر چیزی در دریا غرق شود و مالکش از آن منصرف شود و اعراض کند، سپس غواص آن را بیرون آورد، غواص مالک آن می‌شود و اگر از جواهر باشد، بنابر احتیاط واجب، باید خمس آن را پردازد ولی اگر از جواهر نباشد، خمس ندارد.

یکی دیگر از موارد خمس که مورد ابتلای بیش‌تر افراد جامعه - از جمله دریانوردان - است خمس منفعت کسب یا مازاد بر مخارج سال است که در این جا به برخی از احکام و مسائل آن می‌پردازیم.

اسلام به کسب و کار افراد احترام می‌گذارد و تأمین نیاز انسان را بر پرداخت خمس مقدم می‌دارد. هر کس در طول سال می‌تواند تمام مخارج

ص: 122

مورد نیاز خود را از درآمدش تأمین کند و در پایان سال، اگر چیزی اضافه نیامد، پرداخت خمس بر او واجب نیست؛ ولی اگر در پایان سال، چیزی اضافه آمد، 51 آن را باید به عنوان خمس برای مصارف مشخصی بپردازد و 54 آن را برای خود پس انداز کند.

مراد از مخارج، تمام چیزهایی است که افراد در زندگی خود بدان نیاز دارند، که به نمونه هایی از آن اشاره می کنیم:

1. خوراک و پوشاک؛

2. اثاثیه منزل؛

3. وسیله نقلیه ای که تنها برای کسب و کار نباشد؛

4. مخارج مهمانی؛

5. مخارج ازدواج؛

6. کتاب های مورد نیاز؛

7. آن چه در راه زیارت مصرف می کند؛

8. جوایز و هدایایی که به کسی می دهد؛

9. صدقه، نذر و کفاره ای که پرداخت می کند.

انسان از اولین روز بلوغ خود، باید نماز بخواند و در اولین ماه رمضان روزه بگیرد و پس از گذشت یک سال از اولین درآمدی که به دست آورده است، خمس مازاد بر مخارج سال گذشته را بپردازد. ابتدای سال در محاسبه خمس، اولین درآمد و پایان آن گذشتن یک سال شمسی از آن تاریخ است.

پس ابتدای سال برای:

ص: 123

کشاورز: اولین محصولی است که برداشت می کند .

کارمند: اولین حقوقی است که دریافت می کند .

کارگر: اولین مزدی است که می گیرد .

مغازه دار: اولین معامله ای است که انجام می دهد .

1 . تا خمس مال را ندهد ، نمی تواند در آن مال

تصرف کند ، اگر چه قصد دادن خمس را داشته باشد .

2 . هرگاه انسان از تجارت یا صنعت یا کسب های دیگر ، مانند کارمند اداره ای که حقوق می گیرد ، مالی به دست آورد ، چنان چه از مخارج سال خود و زن و فرزندش زیاد بیاید ، باید خمس آن را بدهد .

3 . اگر به علت قناعت کردن ، چیزی از مخارج سال انسان زیاد بیاید ، باید خمس آن را بدهد .

4 . کسی که دیگری مخارج او را می دهد (مانند کارمندان و خدمه کشتی که دولت خرج آن ها را می دهد) باید خمس تمام مالی را که به دست می آورد ، بدهد ، ولی اگر مقداری از آن را خرج زندگی و زیارت و مسافرت و مانند آن کرده باشد ، فقط باید خمس باقی مانده را بدهد .

اموالی که از راه های زیر به دست آید ، خمس ندارد :

1 . ارث ؛

2 . هدیه ؛

ص: 124

3. جایزه؛

4. عیدی؛

5. مهریه؛

6. خمس؛

7. زکات؛

8. صدقه مستحبی: کسی که خمس، زکات یا صدقه مستحبی می گیرد، اگر قصد داشته باشد که با نگه داشتن آن ها سود و افزایش قیمت آن ها را به چنگ آورد، خمس در سود و افزایش قیمت آن ها واجب است.

9. جهیزیه.

1. از حیوان های دریایی، تنها بعضی از ماهی ها و پرندگان دریایی حلال اند و بقیه جانداران دریایی، حتی آن ها که هم جنسشان در خشکی حلال است مانند گاو دریایی، حرام هستند.

2. از ماهیان، تنها آن ها که دارای فلس (پولک)

هستند، حلال اند و ماهیانی که در اصل خلقت، فلس دارند، اما به خاطر عوارضی پولک آن ها ریخته باشد، حلال هستند؛ مانند ماهی کنعت که بدخلق است و به سرعت می رود و به هر چیزی برخورد کند فلس او از بین می رود.

3. ماهی رویان پولک دارد و خوردنش حلال است.

4. تخم ماهی حلال، حلال است و تخم ماهی حرام، حرام است.

ص: 125

5. میگو از پرندگان دریایی به شمار می آید و خوردنش حلال است .

1. گوشت ماهی وقتی حلال است که به یکی از دو طریق صید شده باشد :

الف) آن را زنده از آب بیرون آورده باشند .

ب) خود به خود از آب به خشکی افتاده و بیرون از آب مرده باشد . اگر ماهی روی لنج و عرشه کشتی بپرد یا دریا آن را به ساحل پرت کند یا آب پایین

ص: 126

بنشینند و بیرون آب بمیرد، حلال است .

اگر قبل از آن که ماهی را بگیرند، بمیرد حرام می شود؛ اگرچه در حالی که زنده است به آن برسند و به آن نگاه کنند .

2. برای حلال شدن گوشت ماهی، بردن نام خدا هنگام صید لازم نیست؛ و همچنین مسلمان بودن صیاد لازم نیست. پس اگر غیر مسلمان آن را بیرون آورد یا آن را بگیرد و بعد از گرفتن بمیرد، حلال است .

3. اگر ماهی مرده را در دست غیر مسلمان ببیند،

در صورتی حلال است که بداند کافر آن را قبل از مردن از آب گرفته است یا از بیرون آب برداشته است، ولی در صورتی که نداند غیر مسلمان آن را قبل از مردن از آب گرفته است یا از بیرون آب برداشته است، خوردن آن حلال نیست .

4. اگر کافری بگوید که من این ماهی را زنده از آب گرفته ام، موجب نمی شود که آن ماهی حلال باشد مگر آن که از گفته او اطمینان حاصل شود .

5. ماهی مرده ای که معلوم نیست آن را زنده از آب گرفته اند یا مرده، چنان چه در دست مسلمان باشد، حلال است .

6. اگر ماهی زنده را بریان کنند، یا در بیرون آب، پیش از جان دادن بکشند، خوردن آن اشکال ندارد .

7. اگر ماهی را بیرون آب دو قسمت کنند و یک قسمت آن در حالی که زنده است، در آب بیفتد

خوردن قسمتی را که بیرون آب مانده است ، اشکال ندارد .

8 . اگر ماهی را زنده از آب بیرون آورند و دوباره

ص: 128

آن را به آب برگردانند که در آب بمیرد، حرام است؛ خواه آن را رها کنند و یا به قلاب آویزان باشد.

9. هرگاه ماهی روی آب افتاده باشد و به هر علتی حال گریختن نداشته باشد، مثل این که به اوزده باشند و یا زهر داده باشند یا موج انفجار خورده باشد، اگر در این حال کسی آن را بگیرد و از آب بیرون اندازد و سپس بمیرد، حلال است؛ اما اگر در آب بمیرد، حرام است.

10. ماهی گیری با مواد منفجره که باعث می شود ماهی در آب جان دهد خوردن آن حرام است، ولی پاک است.

سؤال: اگر صید ماهی به وسیله صیاد غیر مسلمان انجام گیرد، حلال است؟

جواب: حلال است و لازم نیست صیاد ماهی

ص: 129

مسلم باشد ، ولی باید زنده از آب بیرون آمده باشد .

سؤال : تور ماهی گیری را به دریا می اندازند و پس از 6 تا 7 ساعت از آب می کشند ، ماهی هایی که در این تور به دام افتاده اند ، به خصوص ماهی هایی که در ساعات اولیه به تور گیر کرده اند ، همگی مرده اند و تور در آب بوده ، حکم این ماهی ها چگونه است و آیا این چنین ماهی گیری (که بنادر جنوب کشور همگی این چنین ماهی می گیرند) محکوم به حلیت است یا حرمت ؟

جواب : ماهی اگر در داخل آب بمیرد ، اگرچه در داخل تور ماهی گیری باشد ، خوردن آن حرام است .

سؤال : احتراماً معروض می دارم که مسئله خرید و فروش و استفاده ماهی در این استان به نهایت اشکال رسیده است ، چون 70 تا 80 درصد ماهی ها هنگام صید در آب جان می دهند . لذا تقاضا نمودیم

ص: 130

فتوای امام را در این مورد مذکور صریحاً اعلام فرمایید .

جواب : اگر معلوم است که ماهی در آب جان داده ، حرام است ؛ ولی ماهی که در دسترس مسلمین قرار داده می شود ، اگر احتمال بدهند که احراز تزکیه آن را کرده اند ، محکوم به حلیت است .

سؤال : ماهی هایی که از خارج وارد می شود ، از نظر شرعی چه حکمی دارد و آیا در تزکیه ماهی لازم است صید کننده مسلمان باشد ؟

جواب : اگر معلوم نیست که ماهی از کجا وارد شده و همچنین اگر معلوم باشد که از بلاد اسلامی وارد شده است ، حلال است ؛ ولی اگر معلوم است که از بلاد کفر آورده اند ، در صورتی حلال است که احتمال بدهند وارد کننده مسلمان تزکیه آن را احراز کرده و در دسترس مسلمین قرار داده است ، و صید کننده ماهی لازم نیست مسلمان باشد و کافی است

ص: 131

که ماهی زنده از آب اخراج و در خارج بمیرد .

سؤال : ماهی هایی که طبخ شده و به نام کنسرو از کشورهای غیر مسلمان وارد می کنند ، محکوم به حلیت است یا حرمت ؟

جواب : در صورت شک در این که از قسم ماهی حلال گوشت است یا از قسم حرام ، محکوم به حلیت است ، به شرط آن که فرض وارد کردن از بلاد کفر محرز باشد که آن را زنده از آب بیرون آوردند و در خارج آب مرده است و اگر در این باره شک داشته باشند ، محکوم به حرمت است .

1 . اگر ماهی از آب جهش کند و به عرشه کشتی فرود آید ، نه صاحب کشتی مالک آن است و نه سرنشینان و نه خدمه کشتی ؛ بلکه هر کسی آن را به قصد مالک شدن بگیرد ، مالک آن می شود .

2 . اگر صاحب کشتی قصد ماهیگیری داشته شد و به همین منظور ، در شب وسیله روشنایی در کشتی به کار برد و چیزی را به صدا درآورد (به خاطر این که ماهیان به کشتی بیایند) ، در این صورت ، اگر ماهیان به کشتی جهش کنند ، چنین جهشی که به این وسیله صورت گرفته ، مثل این است که ماهی را زنده از آب درآورند ؛ یعنی چنین ماهی را اگر چه کسی هم قبل از مردن نگیرد ، حلال است و کسانی که این وسایل را کار گذاشته اند ، مالک آن هستند .

اگر توری نصب کند یا حصاری در آب بسازد که ماهی صید کند ، پس هر چه که در آن واقع و حبس شود ، ملک او می باشد . بنابراین ، اگر آن چه را که در آن ها است ، به طور زنده از آب بیرون بیاورد ، بدون اشکال ، حلال است و همچنین است اگر آب

به سبب جزر پایین بنشینند و بعد از پایین نشستن

ص: 133

آب، در آن ها بمیرد .

بخش وسیعی از تعلیمات انبیا و ائمه معصومین را دعا و نیایش تشکیل می دهد . سزاوار است دریانوردان بخشی از عمر خویش ، به ویژه اوقات فراغت ، را به دعا و نیایش با خداوند متعال پردازند . سفر دریایی بهترین فرصت برای تلاوت قرآن کریم می باشد . اگر انسان دو روزش مساوی باشد ، مغبون و متضرر است . مطالعه کتاب وسیله خوبی برای رشد فکری و رهایی از هدر رفتن عمر است . امروزه رشد فرهنگی جامعه ، بستگی نزدیک به مطالعه کتاب دارد .

یکی دیگر از راه های گذراندن اوقات فراغت ، دیدن فیلم های مفید است . سعی کنید از فیلم هایی

ص: 134

استفاده کنید که ضرر اخلاقی و فرهنگی نداشته باشد؛ بلکه افزون بر سرگرمی و رفع خستگی، آموزنده و مفید باشد.

سؤال: نگاه کردن به فیلم های خارجی که اغلب بدون حجاب اسلامی هستند و حتی بدآموزی دارد چه حکمی دارد؟

جواب: در صورتی که نگاه با قصد لذت و ریه باشد یا موجب گناه و فساد شود جایز نیست.

سؤال: در صورتی که فرمانده کشتی از صید ماهی نهی کند یا فصل تخم ریزی ماهیان باشد و صید ممنوع شده باشد، صید کردن چه حکمی دارد و در فرض صید، استفاده از آن چه حکمی دارد؟

جواب: تخلف از قانون و مقررات نظام جمهوری اسلامی جایز نیست.

از راه هایی که دریانوردان می توانند برای گذراندن اوقات فراغت، استفاده می کنند مشاعره و حل جدول می باشد.

بازی کردن با شطرنج در صورتی که از ابزار قمار

ص: 135

بودن خارج شده باشد و برد و باختی هم در میان نباشد اشکال ندارد؛ به شرط این که طبق آئین نامه یا به دلیل دیگر، ممنوع نباشد.

سؤال: لطفاً نظر خود را در مورد دریافت اضافه کار ساعتی که بسیاری از کارمندان دولت، بدون انجام کار اضافی دریافت می‌دارند، اعلام فرمایید؟

جواب: تابع مقررات است و در صورتی که در مقابل کار می‌دهند، بدون انجام کار استحقاق ندارد.

1. خرید و فروش ارز، به خودی خود حرام نیست، ولی اگر خلاف مقررات دولت اسلامی باشد، جایز نیست.

سؤال: وارد کردن ارز به ایران و خارج کردن آن به وسیله صراف‌ها یا راه‌های دیگر، به منظور رفع نیاز، به ویژه برای ایرانیانی که مقیم خارج هستند، یا کسانی که از خارج مقیم ایران هستند، چه صورتی دارد؟

جواب: ورود و خروج ارز در کشور اسلامی باید طبق مقررات دولت اسلامی باشد و تخلف از آن جایز نیست.

سؤال: خریدن پول خارجی از افرادی که وارد ایران می‌شوند، با توجه به وضعیت فعلی جمهوری اسلامی، چطور است؟

جواب: هرگونه معاملات ارز و صرف باید با مقررات دولت اسلامی باشد.

سؤال: برای تعویض پول چنان چه به صراف ها و دلال ها مراجعه کنیم، مبالغی بیش از بانک دریافت می داریم، فرضاً به جای هر دلار به 700 وان، برای هر دلار 745 وان می گیریم، در این مورد چگونه است و آیا مجاز به دریافت از صراف ها و تعویض هستیم یا باید با بانک معامله کنیم؟

جواب: در این جهت، باید مراعات مقررات دولت اسلامی بشود.

سؤال: کارمند دولت جمهوری اسلامی گاهی از محل خدمت، بدون اجازه آن سازمان برای تشییع جنازه یا مجلس ختم خارج می شود، حقوقش چه

ص: 137

صورت دارد؟

جواب: اگر از وظیفه کوتاهی نمودند، به مقداری که کوتاهی کرده مدیون است.

سؤال: این جانب چندین سال است که کارمند دولت هستم. در طول مدت خدمتم، چندین بار به عللی کار محوله را صحیح و کامل انجام نداده ام، ولی پولش را دریافت کرده ام. لطفاً بفرمایید:

الف) آیا باید برای جبران آن، فقط در همان اداره کار کنم یا این که اگر در یکی از ارگان های رسمی دولت کار کنم، کافی است؟

ب) اگر بخواهم همان مقدار پول را که گرفته ام، بپردازم و دینم را اداء کنم، این پول را چگونه و با چه اسمی باید بپردازم؟ آیا می توانم به دفتر امام در قم بدهم؟

جواب: اگر کار محوله را انجام نداده اید، پولی که در مقابل آن گرفته اید را باید به همان محلی که از آن

ص: 138

گرفته اید مسترد دارید .

سؤال : عده ای می گویند اجناس قاچاق که معاملات آن غیر مجاز اعلام شده ، منحصر به اسلحه ، مواد مخدر و از این قبیل اجناس می باشد و معاملات سایر اجناس قاچاق از قبیل قماش ، خرازی و غیره را مجاز می دانند . خواهشمند است نظر خود را در این زمینه اعلام فرمایید ؟

جواب : فروش اجناس قاچاق باید با مقررات دولت اسلامی باشد و چنان چه دولت مزاحمتی ندارد و در بازار فروخته می شود ، مانع ندارد .

سؤال : اجناسی که به طور قاچاق از خارج وارد

ص: 139

می شود و در بازار به فروش می رسد، آیا خرید این قبیل اجناس (پوشیدنی - تزئیناتی) از نظر شرع اشکال دارد یا نه؟

جواب: اگر دولت اسلامی مقرراتی در آن دارد، باید مراعات شود و اگر مزاحمتی ندارد، خرید و فروش در بازار مانع ندارد.

سؤال: این جانب برای کار به یکی از کشورهای خارج رفتم و پس از مدتی کار کردن، پول حاصل از آن را به صورت غیر قانونی (که تقریباً چند برابر قیمت دولتی و رسمی آن است) تبدیل به پول ایران کردم و از این پول خانه ای خریدم، لطفاً بفرمایید این گونه پول ها حرام است یا حلال و نماز خواندن در این خانه صحیح است یا نه؟

جواب: تخلف از مقررات دولت اسلامی جایز نیست؛ اگرچه نماز در خانه ذکر شده صحیح است.

اگر کسی در کشتی بمیرد، چنان چه جسد او

فاسد نمی شود و بودن او در کشتی مانعی ندارد ، باید صبر کنند تا به خشکی برسند او را در زمین دفن کنند ، و چنان چه نتوان به خشکی منتقل ساخت ، باید در کشتی غسلش دهند و حنوط و کفن کنند و پس از خواندن نماز میت ، چیز سنگینی به پایش ببندند و به دریا بیندازند و یا او را در خمره بگذارند و درش را ببندند و به دریا بیندازند و اگر ممکن است باید او را در جایی بیندازند که فوراً طعمه حیوانات نشود .

دریا یکی از نعمت ها و هدایای خدا و منبعی از منابع ثروت ملی است و همه مردم در آن سهم دارند . بنابراین ، وظیفه همگان است که در حفظ نظافت آن سعی و کوشش کنند ، تا بهتر بتوان از آن استفاده کرد .

در دین اسلام ، حفظ نظافت از نشانه های ایمان شمرده شده است و اختصاص به نظافت فردی یا

محیط خانه ندارد؛ بلکه حفظ محیط زیست و نظافت آن که به نحوی با زندگی انسان ها، بلکه حیوانات ارتباط دارد لازم و ضروری است. بدین سبب به چند مسئله در این خصوص توجه فرمایید:

1. اگر کسی با ریختن زباله در آب - چه زباله طبیعی و چه زباله مصنوعی - موجب ضرر و زیان به فرد یا افرادی شود ضامن خواهد بود.

2. با توجه به این که سواحل دریا در اختیار دولت است، ریختن هر گونه زباله بدون اجازه مسئولین جایز نیست.

ص: 142

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند؟

سوره زمر / 9

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

